

YU ISSN 0353-9644

БРАНИЧ

*Часопис за правну теорију и праксу
Адвокатске коморе Србије*

Година CXVI • Нова серија • Број 2

Београд

2004.

Власник и издавач:
АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ
11000 Београд, Дечанска бр. 13/II
Телефон: +381 11/32 39 875 – Факс: 32 37 082
www.advokatska-komora.co.yu

Досадашњи главни и одговорни уредници:
Милан Ст. МАРКОВИЋ (1887. и 1897–1901); Ђорђе НЕНАДОВИЋ (1888–1890);
Добривоје-Добра ПЕТКОВИЋ (1902–1906. и 1925–1926); Љубомир СТЕФАНОВИЋ
(1927–1930); Др Обрад БЛАГОЈЕВИЋ (1931–1933); Др Видан БЛАГОЈЕВИЋ (1934); Др Радоје
ВУКЧЕВИЋ (1935–1937); Владимир СИМИЋ (1938–1941); Др Александар МИКУЛИЋ
(Адвокатура, 1976–1981); Горазд ОГУРЕК (Адвокатура, 1982–1984); Михаило МЛАДЕНОВИЋ
(Адвокатура, 1985–1990); Мирослав ДИНЧИЋ (1991–1995); Живојин ШЕСТИЋ (1995–2002).

Главни и одговорни уредник:

———— * —————
Мр Недељко ЈОВАНЧЕВИЋ
адвокат у Београду

Уређивачки одбор:

———— * —————
Рајна АНДРИЋ, Мирко ТРИПКОВИЋ, Ненад ЦЕЛЕБЦИЋ
адвокати у Београду

Милинко ТРИФКОВИЋ,
адвокат у Земуну

Градмир МОСКОВЉЕВИЋ,
адвокат у Крушевцу

Раде ЈАНКОВИЋ,
адвокат у Бољевцу

Владимир ЈАНКОВИЋ,
адвокат у Крагујевцу

Драган НИКОЛИЋ,
адвокат у Пожаревцу

Графички уредник: Зоран БОЖИЋ, дипл. инг.

Лектура, коректура и њелом: Душан ЋАСИЋ

Адреса редакције:

———— * —————
АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ
11000 БЕОГРАД, Дечанска 13/II – Тел.: +381 11/32 39 875 – Факс: 32 37 082
БРАНИЧ излази тромесечно. Годишња претплата износи 160 динара, а појединачни број је 40 динара. Рукописи се не враћају. Сарадња у часопису се не хонорише.

Претплатица: АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ – 11000 БЕОГРАД, Дечанска 13/II,
са назнаком: за *Бранич*. Жиро-рачун број: 205-12358-68

На основу мишљења Републичког министарства за културу, број 413-00-1737/2001-04,
од 21. децембра 2001. године, часопис је ослобођен од обавеза плаћања пореза на промет.

Штампано у 6.000 примерака
Штампа: СТУДИО ПЛУС, Београд

САДРЖАЈ

<i>Недељко Јованчевић</i> Видовдански сусрети.....	5
<i>Војислав С. Негић</i> Адвокатска слава Свети Јустин Философ.....	6
ЧЛАНЦИ	
<i>Ђорђе Лазин</i> Да ли је „обавезан“ притвор везан роковима?.....	7
<i>Иavor Ранђелов и Јован Ницић</i> Командна одговорност: савремено право.....	14
<i>Александар Мартиновић</i> Може ли се поступак доношења управних аката прописати општим актом нижим од закона?.....	21
<i>Ђурђе Нинковић</i> Адвокатура у Финској.....	25
РАСПРАВЕ	
<i>Мирослав Бојић</i> Положај и улога полиције у предкривичном и претходном кривичном поступку.....	31
<i>Дејан Мраковић</i> Адвокатура и одбрана грађанских слобода.....	35
<i>Зоран Ивошевић</i> Коментар судске одлуке: Пуна јурисдикција у радном спору о додели стана.....	41

<i>Ненад Целебџић</i>	
Накнада за коришћење непокретности код сувласништва	49
<i>Љубиша Михајловић</i>	
Самовоља судија и тужиоца.....	54
<i>Илија Рагуловић</i>	
Комад неба на земљи	59
МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД	
<i>Бранислав Фајџић</i>	
Наставак рада Хашког трибунала	63
ИЗ ПРАВНЕ ПРОШЛОСТИ	
<i>Милош П. Пејовић</i>	
Сјајна одбрана великог адвоката – Др Војислав М. Вујанац (1896–1941).....	67
ПРИКАЗИ	
<i>Борђе Н. Лојичић</i>	
Приказ књиге мр Бранислава Ристивојевића: <i>Одговорности за радње њојичињеноџ у међународном кривичном љраву: командна одџговорности.....</i>	72
<i>Предраџ Јањић</i>	
Радослав Неџић: <i>Ананије</i>	77
ГОДИШЊИЦЕ	
<i>Томислав Ш. Деџић</i>	
Поздравна ријеч на Свечаној скупштини АК Србије у име АК СЦГ и делегације АК Црне Горе.....	82
In memoriam	
Димитрије Диша Лекић (1931–2004)	85
ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН	87

ВИДОВДАНСКИ СУСРЕТИ

Управни одбор Адвокатске коморе Србије организовао је већ традиционалне XVI Видовданске сусрете адвоката Србије, који су одржани 26. јуна 2004. године са почетком у 11^h, у Крушевцу – у прелепој свечаној сали СО Крушевац.

По унапред утврђеном програму, одржана је Свечана заједничка седница управног одбора Адвокатске коморе Србије и управних одбора свих адвокатских комора у Србији. Свечаној седници су присуствовали угледни домаћини, ораганизатори сусрета, господа Градимирака Јовановић и Владимир Поповић, адвокати из Крушевца, те представници политичких и правосудних органа, цењени гости, поштоваоци адвокатуре, а свечаности су присуствовали позвани, иначе инцијатори организовања оваквих манифестација, адв. госп. Вељко Губерина, те адвокати госп. Љубомир Михаиловић, Тома Фила, Владимир Поповић и Милан Вујин. Након уводне речи председника АК Србије госп. Владимира Шешлије, уследило је обраћање домаћина и гостију који су поздравили овај величанствени скуп.

У радном делу свечане седнице, адвокат Дејан Мраковић, председник АК Чачак, изложио је реферат о теми која је данас веома актуелна: *Адвокаатура и одбрана грађанских слобода*. Реферат је био кратак, али веома садржајан и занимљив, па је изазвао вредну пажњу свих присутних. Вредно је поменути да је наш колега, судија Окружног суда у Крушевцу, сада у пензији, госп. Милорад Станковић, поклонιο свим учесницима по примерак своје књиге под насловом „Човек, морал и право“, на чему се захваљујемо.

По завршетку заседања, представници Адвокатске коморе Србије, госп. Вељко Губерина и Љубомир Михаиловић су положили венац на Споменик Косовским јунацима, уз традиционално сликање свих присутних испред споменика.

Културно-уметнички програм је саставни део овог значајног сусрета, који се завршио нешто касније дружењем и заједничким ручком у прелепом амбијету „*Виле Трајал*“ на Јастрепцу.

Ако бисмо на крају овог кратког извештаја имали нешта додати, онда треба још једном поновити да ови традиционални сусрети адвоката поводом Видовдана у Крушевцу, старом краљевском граду, сваке године бивају све лепши, пунији духом и потребом постојања. Нека нам је срећан Видовдан, вечита рана и највећа радост.

У Крушевцу, дана 26. јуна 2004.

Главни и одговорни уредник
мр Недељко Јованчевић, адв.

АДВОКАТСКА СЛАВА СВЕТИ ЈУСТИН ФИЛОСОФ

Ове године, 14. јуна, адвокати Србије су прославили десету, јубиларну славу. Светог Јустина Философа. У Београду сечење славског колача обављено је у цркви Ружица на Калемегдану у присуству већег броја адвоката, а након тога је слава прослављена у просторијама *Аеро клуба* у Узун Мирковој улици.

Међутим, управо поменути јубилеј заслужује краћи приказ историјата установљења адвокатске славе Светог Јустина Философа.

Када су новембра 1994. године тадашњи Председник Адвокатске коморе Радослав Недић и колега Мирко Триповић били примљени код Патријарха Павла с молбом да им одреди свеца заштитника ради установљења адвокатске славе он им одреди Светог Јустина Философа.

Свети Јустин је рођен у палестинској Сирији у пределима Самарије, учио је философију код Стоика Перипатетика, Аристотеловог следбеника, касније се придружио Питагорејцима, показивао интересовање за философију и природне науке али тиме није задовољио своју духовну знатижељу. Интересујући се за тајне вере, латио се проучавања теологије, посебно хришћанства, и то прихватио као своју религију.

Живео је у Ефесу, па је прешао у Италију, свуда на путу, по угледу на апостоле Христове ученике, проповедајући Христа и препирући се са Јеврејима и са Јелинима. Позната је његова препирка са мудрим равном јеврејским Трифоном, о чему постоји његов спис под називом „Разговор са Трифоном Јеврејином“.

Живео је и у Риму у време цара Антониа Пија, спасавао је вернике хришћане осуђене на смрт пишући им апологије. Познато је да је говорио: „Народни неразумни суд често невинне осуђује као кривце, чисте осрамоћује као развратнике и праведнике жигоше као грешнике“.

Оваквим идејама и ставовима почиње да се замера владарима. Бива оклеветан од стране философа Циника Крискента. Бачен је у окове и мучен. Али се на суду није нашла његова кривица па бива ослобођен. Плашећи се његове слободе Крискент га на лукав начин отрује. Свестан да ће умрети на самрти је поручио „Ви нас хришћане можете убијати али нам не можете наудити“. Скончао је 165. године по Христу.

Дакле, Свети Јустин Философ није био само философ и светац, него на изванредан начин и претеча адвоката, који сматрају највећом дужношћу да бране своје убеђење, а тиме правду и истину.

Адвокат Војислав С. Недић
Председник АК Београда

Ч Л А Н Ц И

*др Ђорђе Лазин**

професор Правног факултета у Београду

ДА ЛИ ЈЕ „ОБАВЕЗАН“ ПРИТВОР ВЕЗАН РОКОВИМА?

У „Билтену судске праксе“ Врховног суда Србије у броју 3. за 2003. годину објављен је рад под насловом „Облигаторни – *ex lege* притвор“,¹ који је иначе изложен на редовном октобарском скупу судија кривичара у Врњачкој Бањи 2003. године у организацији Врховног суда Србије, у коме се износи интересантна теза (по необичним аргументима који су за њу употребљени) да за такозвани „обавезни“ притвор не важе рокови који су иначе предвиђени у члану 146. Законика о кривичном поступку за максимално трајање притвора после подизања оптужнице: две године (став 3), као и годину дана након изрицања првостепене пресуде и још годину дана након њеног евентуалног укидања од стране другостепеног суда (став 4). После измена Законика о кривичном поступку („Службени гласник Србије бр. 58/2004) ови рокови су продужени и износе: од подизања оптужнице две године, односно четири године за дела за која је предвиђена казна од четрдесет година затвора (став 3), годину дана након изрицања првостепене пресуде и још две године од изрицања одлуке другостепеног суда (став 4). Ово питање је практично веома значајно, има крупне последице по људске слободе

* Овај рад је довршен и примљен у редакцију пре него што је дошло до измена Законика о кривичном поступку, „Службени гласник Србије“, бр. 58/04, од 28. 04. 2004.

¹ Милена Илић-Дреџун: *Obligatoran – ex lege pritvor*, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, бр. 3/2003, стр. 51–55.

и права и заслужује и детаљнији коментар. Анализа аргумента који су понуђени за тезу да „обавезан“ притвор није везан наведеним роковима показује да су они неосновани (а често и бесмислени), тако да произилази да је теза погрешна и да и за такозвани „обавезни“ притвор важе наведени рокови у којима притвор може максимално да траје. Да је питање значајно и да је поменута теза изазвала велике расправе и дилеме показује и чињеница што је Врховни суд Србије о томе морао чак да заузме начелан став (правно схватање) на седници кривичног одељења од 8. октобра 2003. године према коме „Одредбе о ограниченом трајању притвора (члан 146. ЗКП) после подизања оптужнице односе се и на обавезан и на факултативан притвор. То значи да законодавац не прави разлику између обавезног и факултативног притвора у погледу трајања притвора након подизања оптужнице“. Али размотримо редом изнете аргументе против оваквог схватања пошто то може бити веома корисно за одговор на питање како тумачење неког правног прописа (правне норме) не треба вршити.

1. Најпре треба рећи да у овом случају никакво тумачење није могуће. Тумачењу права приступа се само онда ако је значење неке норме спорно, односно ако норма има више језички могућих значења, па се тумачењем једно од тих језички могућих значења узима као право. Међутим, ако је норма јасна и не допушта могућност да има више језичких значења, као у овом случају, тумачење није могуће. У овом случају Законик о кривичном поступку ни у једном свом члану не користи израз „обавезан“ кад говори о притвору, већ увек и доследно само реч „притвор“. Термин „обавезан“ увела је теорија из педагошких разлога да би се јасније разликовале ситуације када је суд обавезан да одреди притвор (када се води поступак за кривично дело за које је прописана казна затвора од 40 година) од осталих случајева када се притвор може (дакле факултативно) одредити (чл. 142. ст. 1. и ст. 2. ЗКП). Закон, истина, каже „Притвор ће се одредити“ (ст. 1. чл. 142. ЗКП), што значи да се притвор мора (дакле обавезно) одредити, али то не значи да је ту реч о посебној врсти притвора тзв. „обавезном“ притвору, јер тај термин законодавац не користи. Како је, дакле, норма јасна, јер законодавац за притвор нигде не користи термин „обавезан“, то значи да тумачење није могуће и да се тумачењем не могу извести нека посебна правила која би важила само за тзв. „обавезни“ притвор. Међутим, чак и када би утврдили да ова норма има више језички могућих значења, па да је следствено томе тумачење могу-

ће, аргументи који се дају за тезу да обавезни притвор није ограничен роковима показују се погрешним.

2. *Правна наука.* – Као један од аргумената за тезу да обавезан притвор није везан роковима наводи се и правна наука. „У правној науци неспорно је да се ограничење времена трајања притвора после подизања оптужнице... не односи на случајеве када је одређивање притвора по закону облигаторно“ (страна 53). Тврдња је нетачна и ствари стоје управо обрнуто. Тако М. Грубач изричито тврди: „Рокови најдужега трајања притвора из овог члана вреде како за факултативни, тако и за обавезни притвор.“² Према Т. Васиљевићу и М. Грубачу: „После предаје оптужнице трајање притвора је ограничено роковима“.³ То значи било ког притвора, па и тзв „облигаторног“, јер законодавац не користи овај термин и не прави разлику између облигаторног и факултативног притвора. Према З. Јекић и М. Шкулићу: „Одређивање максималног рока трајања притвора након подизања оптужнице представља значајну промену у односу на раније законско решење“.⁴ Овде се такође подразумева код сваког „притвора“ јер законодавац користи само овај термин. Према Ш. Вуковићу и Д. Недићу: „У односу на досадашња решења потпуно су нове одредбе о ограничености трајања притвора по подизању оптужнице... будући да Закон о кривичном поступку ту није предвиђао никаква ограничења“.⁵ То значи да по ранијем Закону није било ограничења за притвор после предаје оптужнице, а да по новом Закону та ограничења постоје, без обзира који је притвор у питању јер се користи само израз „притвор“. Једини аутори који заступају супротну тезу су С. Бејатовић и Д. Радуловић у свом заједничком издању новог Законика о кривичном поступку: „Наиме, сада је ограничено трајање притвора и након подизања оптужнице... осим кад су у питању кривична дела за која је у истрази обавезан притвор“.⁶ Међутим,

² М. Грубач: *Законик о кривичном поступку – са краћким објашњењима*, Службени гласник, Београд, 2002, стр. 119.

³ Т. Васиљевић – М. Грубач: *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2003, стр. 284.

⁴ З. Јекић – М. Шкулић: *Законик о кривичном поступку*, са предговором, објашњењима и регистром појмова, Досије, 2002, стр. 65.

⁵ Ш. Вуковић – Д. Недић: *Приручник за практичну примену Законика о кривичном поступку*, Савремена администрација, Београд, 2002, стр. 88.

⁶ С. Бејатовић – Д. Радуловић: *Законик о кривичном поступку*, са објашњењима, упутством за практичну примену и регистром појмова, Култура, Београд, 2002, стр. 105.

и ови аутори су изгледа ово схватање напустили у својим уџбеницима пошто говоре само о „притвору“ чије је трајање после подизања оптужнице ограничено. Према С. Бејатовићу: „Трајање притвора је ограничено и после подизања оптужнице“,⁷ а према Д. Радуловићу: „То је био мотив законодавцу да у новом ЗКП ограничи трајање притвора и после подизања оптужнице“.⁸

3. *Устав Србије*. – „Одредбом става 3. члана 16. Устава Републике Србије прописно је време трајања притвора само до подизања оптужнице. Стога је очигледно да по Уставу после подизања оптужнице облигаторни притвор може трајати све до правоснажног окончања кривичног поступка“ (страна 54). Овај аргумент је погрешан. Најпре, чињеница да Устав предвиђа рок за максимално трајање притвора само за истрагу, а не и за период после подигнуте оптужнице, не значи аутоматски да закон такав рок не може да пропише (рок само није предвиђен Уставом). Према ранијем ЗКП-у такав рок није би предвиђен, али је по новом ЗКП-у из 2000-те године такав рок предвиђен (две године после подигнуте оптужнице).

4. *Аргументи апсолутне обавезности*. – Сматра се да „облигаторан притвор наступа аутоматски по самом закону и суд га увек мора одредити по службеној дужности. Облигаторан притвор је апсолутан – без арбитражања и одређује се *ex lege*“ (страна 52) ... „Према законнику о кривичном поступку нема услова за подношење предлога за укидање облигаторног притвора у току трајања кривичног поступка“ (страна 53). Ова теза по којој код обавезног притвора нема „арбитражања“ супротна је закону, односно последњој реченици тачке 1. став 1. члана 142. Закон, истина, каже: „Притвор ће се одредити против лица за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело за које је по закону прописана казна од четрдесет година“, али одмах затим у истој реченици додаје: „Ако околности указују да се ради о случају за који закон прописује могућност изрицања блаже казне, притвор се не мора одредити“. Дакле, реч је само о релативно обавезном притвору и „арбитражање“ је могуће.

⁷ С. Бејатовић: *Кривично процесно право*, Савремена администрација, Београд, 2003, стр. 260.

⁸ Д. Радуловић: *Кривично процесно право*, Универзитет Црне Горе, Подгорица, 2002, стр. 273.

Релативна обавезност притвора задржана је и у најновијим изменама ЗКП-а од 28. маја 2004. али је на јаснији начин наглашена. Реченица која говори о „могућности изрицања блаже казне“ је брисана, али је као новина предвиђено да ће се притвор у овом случају (основана сумња да је извршено дело са прописаном казном од четрдесет година затвора) одредити само „ако је то оправдано због посебно тешких околности дела“ (чл. 142, ст. 1. т. 1).

5. *Арђуменџи џрвенсџива*. – Најнеобичнији аргумент (да употребимо благу реч) за схватање да обавезни притвор није везан роковима састоји се у „просторном“ схватању права првенства. „Старо правно правило (универзално и демократско) које гласи, ко први по реду јачи у праву, упућује на то да је одредба става 1. члана 142... о облигаторности притвора јача од одредбе ст. 3. и 4. члана 146... о ограничењу времена трајања притвора“ (страна 54). Тврдња је бесмислена и то у толикој мери да је не треба посебно образлагати. Према оваквом схватању највећу важност имао би први члан у закону, а најмању задњи (?!). Први по реду означава редослед у временском смислу (када је нешто поднето), а не редослед у просторном смислу (да ли је нешто у тексту на првом или задњем месту).

6. *Арђуменџи да се једна имџератџивна норма не може ођраничиџи*. – „Одредба става 1. члана 142. Законика о кривичном поступку ...изричита је и императивна... Стога се ограничавање трајања облигаторног притвора не може ограничавати другим одредбама“ (страна 53). И ова тврдња је бесмислена. Свака изричита и императивна норма може се ограничити неком другом императивном нормом, само ако законодавац сматра да је то потребно.

7. *Арђуменџи исџођ члана*. – „Одредбе ст.1. и ст. 2. члана 146. Законика о кривичном поступку... а што се односи на факултативни притвор. Стога је очигледно да се и одредбе осталих ставова овог члана (које говоре о максималним роковима за притвор – Ђ. Л.) односе само на факултативни, а не и на облигатрни притвор“ (страна 54). Закључак је поново погрешан јер Закон у свим ставовима овог члана говори само о „притвору“, не правећи никакву разлику између „обавезног“ и факултативног притвора, па се таква разлика (у погледу рокова трајања) не може ни тумачењем направити.

8. *Исџоријско џумачење*. – „У предлогу за измене и допуне Законика о кривичном поступку... било посебно одређено да се ово

ограничење (код рокова трајања – Ђ. Л.) не односи на облигаторни притвор. У коначној правно-језичкој редакцији текста ова одредба је изостављена, јер се сматрало да је сувишна пошто већ постојеће законске одредбе јасно указују на неограниченост времена трајања облигаторног притвора“ (страна 54). У Образложењу предлога Законика о кривичном поступку (Београд, мај, 2001, стр. 214) заиста је писало: „Ограничено је трајање притвора и након подизања оптужници... осим када су у питању кривична дела за која је у истрази обавезан притвор“. Али у коначном тексту Законика овај изузетак је изостављен. Ту није реч о правно-језичкој редакцији текста, већ о тексту који Скупштина може да мења и који дефинитивно усваја. Зато изостављање овог изузетка може да значи супротно, односно да се хтело да сваки притвор буде ограничен роком, па и онај који се у теорији назива „обавезним“.

9. *Пошреба за ефикасним сузбијањем криминала.* – Сматра се да би схватање да је трајање притвора после подигнуте оптужнице ограничено роковима било „у супротности са захтевима друштва за енергично и бескомпромисно сузбијање друштвено опасних делатности – најтежих видова криминала“ (страна 53). Овај аргумент практично значи да се код тумачења ових норми мора дати предност ефикасности у сузбијању криминала, а то значи на штету људских слобода и права путем повећавања њихових ограничења. Овакво схватање би било могуће да није супротно изричитој уставној одредби. Према Повељи о људским и мањинским правима и грађанским слободама (члан 5. ст. 4.) предвиђају се правила за тумачење одредби о људским правима и изричито се тражи да: „При ограничавању људских и мањинских права и тумачењу ових ограничења... нарочито судови, дужни су да воде рачуна... и о томе да ли постоји начин да се та сврха постигне мањим ограничењем права“. То значи да устав захтева рестриктивно (уско) тумачења сваког ограничења од људских слобода и права, односно да се ограничења тумачењем не могу проширивати. Зато ако није јасно да ли је и обавезни притвор ограничен роковима или није, тумачење мора бити такво да се ограничења не проширују, односно да се прихвати да је трајање притвора ограничено роковима и код тзв. „обавезног“ притвора.

10. *Амнестирање злочинаца.* – Сматра се да би прихватање схватања да је притвор после подизања оптужнице ограничен роковима довело до тога да се „окорели злочинци... пусте на слободу, а

тима заправо амнестирају од кривичног гоњења, јер би они после пуштања на слободу сигурно предузели све да онемогуће даље не-
сметано вођење кривичног поступка“ (страна 54). Овде се не ради о
амнестирању од кривичног гоњења, јер се кривични поступак даље
нормално води, само што окривљени није у притвору. Да ли ће они
са слободе увек покушавати да онемогуће даље вођење поступка
није сигурно, а са друге стране није јасно како то могу учинити. На
крају, овакав аргумент је противан претпоставци невиности.

11. *Краткоћа рокова*. – Сматра се да „Рокови о времену трајања
притвора, када би било предвиђено њихово примењивање и за
облигаторни притвор, су сувише кратки“ (страна 54). Ово је у су-
штини тачно, али могуће тешкоће у практичној примени не могу
бити аргумент који би се примењивао приликом тумачења неке
норме. Ово поготово када је значење норме јасно и када потреба
за тумачењем и не постоји.

12. На крају, у прилог тезе да је и обавезан притвор везан ро-
ковима говори и члан 10. Повеље о људским и мањинским прави-
ма и грађанским слободама према којој: „Људска и мањинска
права... тумаче се... у складу са важећим међународним јемствима
људских и мањинских права и праксом међународних тела која
надзиру њихово спровођење“. Важећа међународна јемства за на-
шу земљу су Међународни пакт о грађанским политичким прави-
ма (ратификован 1971. године)⁹ и Европска конвенција о људским
правима (ратификована децембра 2003. године)¹⁰ који забрањују
неограничено трајање притвора и траже да његова дужина буде
„разумна“. Тако према члану 9. ст. 3. Међународног пакта: „Сва-
ко ко је ухапшен или затворен због кривичног дела... у разумном
року ће му се судити или ће бити ослобођен“. Исто и према члану
5. ст. 3. Европске конвенције: „Свако лице ухапшено или лишено
слободе... имаће право да му се суди у разумном року или да буде
пуштено на слободу до суђења“. Европски суд за људска права је
тако у једном случају сматрао да период од преко две године тра-
јања притвора није „разуман“ и да представља кршење члана 5.
став 3. Европске конвенције.¹¹

⁹ „Службени лист СФРЈ“, међународни уговори, бр. 7/1971.

¹⁰ „Службени лист Србије и Црне Горе“, међународни уговори, бр.
9/2003.

¹¹ Случај „Stögmüller“, пресуда од 10. новембра 1969, сериес А, No. 9, п. 7.

Иавор Ранџелов и Јован Ниџић

Фонд за хуманиџарно право

КОМАНДНА ОДГОВОРНОСТ: САВРЕМЕНО ПРАВО

Доктрина командне одговорности установљена је IV и X Хашком конвенцијом из 1907. године а први пут је примењена након Првог светског рата од стране Врховног суда Немачке на суђењу Емилу Милеру (Emil Müller) у Лајпцигу. Милер је пред овим судом осуђен зато што није спречио извршење злочина, нити казнио подређене који су починили његови потчињени, ако је пропустио да их спречи или да их казни (за разлику од злочина које је наредио). По завршетку Другог светског рата, доктрина командне одговорности је примењивана пред међународним војним судовима и развијана кроз међународну и домаћу јуриспруденцију, између осталог у случајевима: Висока власт (*the High Command*), Јамашита (*Yamashita*), Таоци (*Hostages*) и *Abbaye Ardenne*, као и у случају Медина (Медина) који се односи на ратне злочине у Вијетнаму.

Као део међународног обичајног права, доктрина командне одговорности је 1977. године кодификована Допунским протоколом и уз Женевске конвенције, који се односи на међународне оружане сукобе. Статус доктрине командне одговорности као дела обичајног права је потврђен експлицитним навођењем елемената командне одговорности у Статуту Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију (МКТЈ), члан 7 (3), Статута Међународног кривичног трибунала за Руанду (МКТР), члан 6 (3) као и у Римском Статуту Међународног кривичног суда (МКС),

члан 28. Међународно право признаје начело командне одговорности и у међународном и у унутрашњем оружаном сукобу. Тако Статут Међународног кривичног суда за Руанду експлицитно предвиђа командну одговорност, укључујући тешка кршења заједничког члана 3. Женевских конвенција, у контексту сукоба у Руанди, што по дефиницији представља усвајање одговорности надређеног у унутрашњем оружаном сукобу.

Међународни кривични суд за бившу Југославију је у случају Ђелебићи установио три услова за постојање командне одговорности, који су потврђени у каснијој јуриспруденцији.

1. да је постојао однос надређени – подређени
2. да је надређени знао или имао разлога да зна да ће се починити кривично дело, или да је кривично дело почињено; и
3. да је надређени пропустио да предузме разумне мере да спречи извршење кривичног дела или да казни починиоца.

У том смислу, по међународном праву командна одговорност представља облик саучесништва са сазнањем надређеног о кривичном делу.

I. Однос надређени-подређени

У зависности од порекла командне структуре (или извора власти), овај захтев може бити испуњен на два различита начина: *de iure*, ако је извор власти држава, и *de facto*, ако је извор власти паравојна структура.

a) *De iure* власт – може бити и војна и цивилна државна организација, као што је МКТР утврдио у случају *Akayesu*.

Прихваћено је да оно што је битно у овом контексту није положај као такав, већ субординација. У циљу утврђивања хијерархије постоје четири структуре *de iure* командне одговорности:

1. *Политичка власт*: шефови држава, високи владини званичници, монарси
2. *Стратешка власт*: ратни кабинет, главна команда
3. *Оперативна власт*: војна власт; у случају *Yamashita* је установљено да у смислу доктрине командне одговорности оперативна командна одговорност не може бити пренета – команданти

морају у потпуности искористити своју власт да спрече ратне злочине, пропуштање надгледања подређених или неодређена наређења команданта не ослобађају одговорности

4. *Тактичка власт*: директна власт над трупама на терену.

Постоје два посебна случаја у којима су *de iure* надређени били одговорни по међународном праву:

1. *Команданти логора*: МКТЈ је у случају Алексовски утврдио да су команданти логора одговорни за положај свих затвореника, а да субординација у овом случају није битна.
2. *Извршни команданти*: врховна власт на окупираној територији – субординација је поново небитна, а њихова одговорност постоји за благостање становништва територије која је под њиховом контролом, као што је утврђено у случајевима *High Command i Hostages* након II светског рата.

б) *De facto vlast* – међународно право је заинтересовано за ефективну контролу као супротну формалном чину или статусу; доказивање *de facto* контроле захтева потврду односа надређени – подређени, и. е. ланац командовања (изузети: извршни команданти и команданти логора).

Постоје три индиције *de facto* власти:

1. *Овлашћење за издавања наређења*
2. *Моћ утицаја*: као извор власти утицај је признат након II светског рата пред америчким Војним судом у случају *Министриес*.
3. Докази изведени из *расподеле* задатака: МКТЈ је у случају *Николић* установио тест статуса надређености који је изведен из анализе расподеле задатака у оквиру јединице. То се примењује на оперативне команданте и на команданте логора.

II. Примењиви стандарди сазнања

а) *Активно сазнање* – тешко га је доказати; у случају *Челебићи* МКСЈ је утврдио да активно сазнање може бити установљено и директним и индиректним доказима

б) *Стандард „Имао разлог да зна“* – члан 7 (3) Статута МКТЈ-а предвиђа да одсуство сазнања не може бити одбрана када оптужени није предузео разумне кораке да стекне то сазнање.

Јуриспруденција МКТЈ-а и Статут МКС-а су усавршили стандард „имао разлога да зна“.

1. *Случај Ћелебићи*: у циљу да се задовољи стандард „имао је разлога да зна“, командант је требало да има барем информацију која га ставља на опрез.
2. *Случај Блашкић*: игнорисање не може бити одбрана када је одсуство сазнања резултат немара у извршавању дужности.
3. *Статут МКС-а*: члан 28 (1) предвиђа да је стандард „имао је разлога да зна“ резервисан за војне команданте, али члан 28 (2) предвиђа да за цивилне надређене суд мора утврдити да су они „знали или свесно занемарили информацију која јасно указује“ да су злочини почињени или су могли да буду почињени. Ова одредба је у супротности са одлуком у случају Ћелебићи и била је критикована од стране правних стручњака као регресивна у развоју међународног кривичног права.

III. Обавеза спречавања или кажњавања

Обавеза спречавања извршења кривичних дела или кажњавања починиоца након њиховог извршења је установљена у свим значајним изворима међународног кривичног права: Допунском протоколу I и статутима МКТЈ-а, МКТР-а и МКС-а.

а) Обавеза спречавања – у случају *Akayesu*, МКТР је оценио да је ирелевантно да ли је командант могао да спречи злочине или не, уколико то није ни покушао.

б) Обавеза кажњавања – након што је кривично дело почињено, командант има обавезу да казни починиоца (починиоце).

МКТЈ је у случају Блашкић дефинисао обавезу спречавања или кажњавања, оцењујући да овај стандард не предвиђа да командант има два алтернативне могућности: када је надређени знао или имао разлога да зна да се кривична дела врше, а није спречио њихово извршење, он не може само казнити починиоце и тиме избећи кривичну одговорност.

**Коментар: Командна одговорност у домаћем законодавству
(Србија и Црна Гора)**

Командна одговорност није директно кодификована у кривичном законодавству Србије и Црне Горе. Иако је СФРЈ ратификовала Допунски протокол I, на основу чега су и Србија и Црна Гора постале уговорнице, домаћи судови се уздржавају од примене одредби о командној одговорности. Директна примена међународног уговорног права је проблематична у домаћим кривичним поступцима, јер Устав захтева да кривична дела и примењиве казне морају бити предвиђени у домаћем законодавству.

Пошто је државна заједница Србија и Црна Гора ратификовала Статут МКС, власти имају обавезу да изврше имплементацију одредби Статута у домаће законодавство, укључујући и члан 28, који се односи на командну одговорност. Тако будући закон Србије и Црне Горе којим ће бити имплементирани одредбе Статута МКС може директно из Римског Статута преузети одредбе о командној одговорности или их усавршити.

Међутим, правни проблем настаје у погледу примењивости било ког будућег акта којим се кодификује командна одговорност на ратне злочине који су почињени пре његовог усвајања. Ваља нагласити да би чак и у ситуацији да се сада кодификује, примена командне одговорности на било ком суђењу за ратне злочине који су почињени у бившој Југославији, представљала кршење уставног начела *ex post facto*. По овом схватању, командна одговорност не може ретроактивно бити примењена на садашњим и будућим суђењима за ратне злочине у Србији и Црној Гори.

Без обзира на то, постоје аргументи који подржавају супротну тезу: **домаћи судови се могу позивати на командну одговорност**, ако је она саставни део домаћег законодавства. У овом случају би требало скренути пажњу на три ствари:

1. На почетку оружаних сукоба у бившој Југославији командна одговорност као доктрина постојала је на основу
 - а) обавезе коју је СРЈ преузела ратификацијом Допунског протокола I;
 - б) Устава СРЈ из 1992. године, који у члану 16 предвиђа да ратификовани међународни уговори представљају интеграл-

ни део унутрашњег права, и да чак имају примат у односу на савезне и републичке законе (*inter alia*, Допунски протокол I); и

- в) домаћих одредби које експлицитно утврђују командну одговорност у војсци члан 21. Упутства о примени правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ, које је усвојено 1988. године и које имплементира одредбе Женевских конвенција и Допунских протокола о командној одговорности.
2. На основу горе поменутог, може се утврдити да је доктрина командне одговорности била део домаћег права. Проблем примене командне одговорности од стране домаћих судова представља одредба члана 27. Устава СРЈ која предвиђа да „кривична дела и кривичне санкције морају бити одређене искључиво законом“. За питање командне одговорности, релевантна је и одредба члана 30. Кривичног закона СРЈ, којом је нечињење дефинисано као начин извршења кривичних дела, а која се односи и на злочине против човечности и међународног права из Главе 16 КЗСРЈ. Као што је горе наведено, командна одговорност представља посебан облик одговорности команданата за кривична дела њихових подређених која настаје услед нечињења. (**погледати део III**). Тако се домаћи судови могу позивати на члан 30 у вези са релевантним одредбама Главе 16 КЗСРЈ, дефинишући посебна кривична дела у циљу успостављања основе за командну одговорност оптужених. Поред одредбе члана 30 КЗСРЈ о нечињењу, постоје и друге одредбе које се могу искористити за примену командне одговорности: саизвршилаштво (члан 22), подстрекавање (члан 23), помагање (члан 24), и организовање злочиначког удружења (члан 26.).
3. **Судски прецедент:** Међународно судско веће Окружног суда у Приштини на Косову применило је доктрину командне одговорности у предмету против четворице команданата Ослободилачке војске Косова (Лапска група). Суд је установио и потврдио примењивост командне одговорности на унутрашњи оружани сукоб на Косову, позивајући се на члан 142. у вези са чланом 30 КЗЈ и правило међународног обичајног права да се командна одговорност примењује и на међународне и на унутрашње оружане сукобе. У пресуди од 16. јула 2003. године (Окружни суд у Приштини, Ц. Нр. 425/2001), у делу „Командна

одговорност у унутрашњем оружаном сукобу и примењивост међународног обичајног права на Косову“ се наводи следеће:

У контексту овог случаја, командна одговорност у унутрашњим оружаном сукобима:

- 1) неће подразумевати додатно кривично дело, већ ће се искључиво односити на боље схватање кривичног дела радног злочина дефинисаног у члану 142., који је у вези са чланом 30 (командна одговорност као кривично дело извршено нечињењем).*
- 2) командна одговорност би се примењивала и представљала принцип међународног кривичног права. Конкретно, командна одговорност се може применити као обичајно правило међународног кривичног права и у унутрашњим и у међународним оружаном сукобима у складу са развојем доктрине људских права...*

мр Александар Мартиновић

асистент-приправник Правног факултета у Новом Саду

МОЖЕ ЛИ СЕ ПОСТУПАК ДОНОШЕЊА УПРАВНИХ АКТА ПРОПИСАТИ ОПШТИМ АКТОМ НИЖИМ ОД ЗАКОНА?

Сажетак:

Одредбом чл. 23, ст. 1 Закона о телекомуникацијама Републичка агенција за телекомуникације стекла је право да својим статутом, дакле општим актом нижим од закона, пропише поступак доношења једне врсте управних аката – одлука о правима и обавезама јавног телекомуникационог оператора, односно одлука којима јавном телекомуникационом оператору изриче одговарајуће мере. Такво законско решење директно је супротно чл. 122 Устава Републике Србије, по којем се правни поступци, па и поступак доношења управних аката, могу прописивати само законом.

Кључне речи:

- општи акти нижи од закона;
- Републичка агенција за телекомуникације;
- управни акт;
- управни поступак;
- устав;
- закон.

Процесна правила по којима се доносе управни акти садржана су у Закону о општем управном поступку (у даљем тексту: ЗУП).¹ По тим правилима дужни су да поступају државни органи, предузећа и друге организације снабдевене јавним овлашћењима кад у управним стварима, непосредно примењујући прописе, решавају о правима, обавезама или правним интересима физичког лица, правног лица или друге странке, као и кад обављају друге послове утврђене одредбама ЗУП-а.² ЗУП допушта да се другим законима, због специфичне природе појединих управних ствари, пропишу неопходна одступања од правила општег управног поступка, с тим што та одступања морају бити у сагласности са основним начелима ЗУП-а.³ Посматрано, дакле, са аспекта решења садржаних у ЗУП-у ствар је сасвим јасна: управни акти се, по правилу, доносе на начин како је то предвиђено ЗУП-ом, а само када специфична природа појединих управних ствари то захтева примениће се процесна правила неког другог закона, а не ЗУП-а, при чему та правила могу да садрже само неопходна одступања од стандардне управне процедуре, уз поштовање основних начела на којима почива ЗУП.

Па ипак, питање садржано у наслову овога рада није ни бесмислено ни неосновано. Наиме, из формулације чл. 23 Закона о телекомуникацијама⁴ произлази да правила за доношење управних аката не морају обавезно бити садржана у закону, већ се могу налазити и у општим актима који су по својој правној снази нижи од закона. Одредбом чл. 23, ст. 1 Закона о телекомуникацијама предвиђено је да Републичка агенција за телекомуникације одлуке о правима и обавезама јавног телекомуникационог оператора, као и одлуке којима изриче мере јавном телекомуникационом оператору „доноси на начин предвиђен *ситуаційом*“ Агенције. Ово „на начин“ треба схватити тако да је законодавац овластио Републичку аген-

¹ „Службени лист СРЈ“, бр. 33/97, 31/2001. Иначе, ЗУП се, на основу одредбе чл. 20, ст. 5 Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора („Службени лист Србије и Црне Горе“, бр. 1/2003), примењује као републички пропис до доношења новог ЗУП-а Републике Србије. Свој ЗУП Република Црна Гора је донела још у октобру 2003. (в. „Службени лист РЦГ“, бр. 60/2003).

² в. чл. 1. и чл. 2. ЗУП-а.

³ в. чл. 3. ЗУП-а.

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 44/2003.

цију за телекомуникације да она својим статутом пропише поступак доношења одлука о правима и обавезама јавног телекомуникационог оператора, односно одлука којима оператору изриче одговарајуће мере. Једина обавезна инструкција коју је законодавац издао Агенцији у погледу нормирања поступка састоји се у томе што је Агенција дужна да оператору омогући да се пре доношења одлуке изјасни о чињеницама које су од значаја за одлучивање, као и да достави сву документацију и друге доказе за које сматра да су релевантни за одлучивање.⁵ У вези са овим постављају се два питања: да ли су одлуке о правима и обавезама оператора, односно одлуке којима се оператору изричу одговарајуће мере управни акти и да ли овај пренос нормативних овлашћења са законодавца на Агенцију има основ у Уставу Републике Србије? Наш одговор на прво питање је позитиван, а на друго негативан. Ево и зашто.

Наведене одлуке не могу бити ништа друго до управни акти. На то јасно указује одредба чл. 6, ст. 2 Закона о управним споровима (у даљем тексту: ЗУС)⁶, по којој је управни акт онај акт субјекта јавне власти којим се „решава о одређеном праву или обавези физичког лица или правног лица или друге странке у управној ствари.“ У прилогу ставу да су одлуке Агенције управни акти говори и одредба чл. 23, ст. 5 Закона о телекомуникацијама, која даје право странци да пред надлежним судом покрене управни спор против одлуке Агенције ако сматра да је том одлуком повређено неко њено право или правом заштићен интерес. А како се управни спор може водити „само против управног акта“⁷, то је сасвим јасно да су одлуке Агенције по својој правној природи управни акти.⁸

⁵ в. чл. 23, ст. 2 Закона о телекомуникацијама

⁶ „Службени лист СРЈ“, бр. 46/96. И овај закон, као и ЗУП, примењује се као републички пропис до доношења новог ЗУС-а Републике Србије. Што се тиче Републике Црне Горе, она је свој Закон о управном спору донела у исто време када и ЗУП, дакле још у октобру прошле године (в. „Службени лист РЦГ“, бр. 60/2003).

⁷ чл. 6, ст. 1 ЗУС-а.

⁸ Не треба да нас збуњује то што Закон о телекомуникацијама не квалификује изричито одлуке Агенције као управне акте. У законодавству Републике Србије готово да и нема прописа који оперише термином „управни акт“; шта више, овај термин се не користи чак ни у закону по којем се, у највећем броју случајева, управни акти и доносе, тј. у ЗУП-у, већ се помињу решења и закључци.

Одречан одговор на друго питање недвосмислено произлази из чл. 122 Устава Републике Србије, који каже: „Државни органи и организације које врше јавна овлашћења могу у појединачним стварима решавати о правима и обавезама грађана или, на основу закона, примењивати мере принуде и ограничења, *само у законом прописаном поступку* у коме је свакоме дата могућност да брани своја права и интересе и да против донесеног акта изјави жалбу, односно употреби друго законом предвиђено правно средство.“ Устав је, дакле, искључио могућност нормирања процесних правила, по којима се – у појединачним стварима – решава о правима и обавезама правних субјеката, било којим другим општим правним актом – па, следствено томе, и статутом Републичке агенције за телекомуникације – изузев законом. Додуше, у наведеном члану Устава изричито се помињу само права и обавезе грађана, а не и правних лица (у које спада и јавни телекомуникациони оператор), али како је из осталих одредаба Устава јасно да права и обавезе могу имати не само грађани већ и правна лица, онда треба узети да се наведени члан Устава и на њих односи.

Сада је на потезу Уставни суд Републике Србије. Он треба да донесе одлуку којом ће одредбу чл. 23, ст. 1 Закона о телекомуникацијама прогласити супротном чл. 122 Устава Републике Србије. Таквом одлуком Уставни суд би устао у заштиту не само (критички јасног) уставног текста, него и класичног правног и политичког принципа по којем се правни поступци, у којима се одлучује о правима, обавезама и правним интересима грађана и правних лица, могу нормирати само законом од стране оног државног органа који има најпотпунији легитимацијски титулус, у нашем случају Народне скупштине Републике Србије. У супротном, није искључено да једног дана буде донет закон који ће омогућити да се, нпр., правила кривичног или парничног поступка пропишу судским пословником.

⁹ „Службени гласник РС“, бр. 1/90.

Бурђе Нинковић
Адвокат из Београда

АДВОКАТУРА У ФИНСКОЈ

1. Школовање правника

Да би се постало адвокатом у Финској потребно је да се заврши магистратура на Правном факултету у саставу једнога од универзитета у Финској. Утакмица за места на Правном факултету је врло оштра. На пример, за 100 места на Правном факултету у граду Турку конкурише више од 1000 средњошколаца. Одабир за пријем се врши на основу резултата постигнутих на матурском испиту, као и на основу резултата пријемног испита.

У првome семестру студенти започињу студије изучавањем увода у социологију, право и фински правни систем, с циљем да стекну основна знања из тих области. У следећим годинама студенти изучавају разне предмете, као што су Грађанско право, Кривично право и Управно право. За то време се у општим цртама проучавају развој и садашње основе финског правног система. Тежиште студија је на самосталној припреми студената за испите, уз помоћ предавања, вежби и семинара. У последњој години од студената се тражи да детаљно изучавају своје предмете и да напишу завршни рад (тезу) у једној ужој области права. Студенти последње године такође обављају праксу у суду и тамо им се по-

веравају у рад предмети у којима заиста треба да суде. Студије трају 4 године.

По завршетку студија студенти добијају диплому и титулу магистра права. Ова диплома је довољна за запослење у државној управи и за приправнике у општинским судовима. За избор међу судије општинског суда потребно је да приправник проведе најмање годину дана на пракси у суду.

За обављање адвокатуре потребне су додатне квалификације.

2. Приступање адвокатском реду

Да би се кандидат уписао у Адвокатску комору Финске мора да испуњава следеће услове:

- (а) да је стекао титулу магистра права на једноме од финских универзитета;
- (б) да је познат као поштена особа;
- (в) да има неколико година праксе у адвокатури и на другим правним пословима (тражи се две године приправничке праксе и још две године праксе било где у судству);
- (г) да је положио специјалан испит из основа обављања адвокатске професије и професионалне етике.

Уз то је потребно да чланови Адвокатске коморе Финске, адвокати, буду држављани Финске или једне од земаља чланица Европске Заједнице. Адвокати морају имати најмање 25 година старости, морају бити пословно способни, карактерни и свеукупно погодни за обављање адвокатске професије. Такође, адвокати морају бити независни од државних власти и било кога другога, осим својих клијената, у обављању свог професионалног посла.

Држављани земаља Европске Заједнице који су квалификовани као адвокати у својим земљама, могу бити уписани у именик адвоката Финске. Ипак, од њих се захтева да положи један додатни испит из финског законодавства и адвокатуре који организује Адвокатска комора Финске.

Само чланови Адвокатске коморе Финске имају право да се називају адвокатима, и то на финском језику „асианајаја“, а на шведском језику, исто као код нас, „адвокат“.

Чланови Адвокатске коморе у Финској нису везани за поједине судове нити се деле у различите професионалне редове или гране, као што је то случај код Енглеза. Сви адвокати су овлашћени да заступају пред свим судовима и другим органима власти.

Највећи број адвоката у Финској који се баве грађанским и кривичним правом обављају своје послове самостално или у ортаклуку са још једним или двојицом адвоката. Међутим, у већим градовима, а нарочито у Хелсинкију, постоје велике адвокатске канцеларије које су специјализоване за пословно и трговачко право, поморско право и сличне гране права. Највећа адвокатска канцеларија запошљава око 100 адвоката, а има и двадесетак канцеларија средње величине које запошљавају од 12 до 50 адвоката. Дозвољено је да се адвокатске канцеларије организују као предузећа са ограниченом одговорношћу. Неке од већих канцеларија имају своје филијале у иностранству.

Чланови Адвокатске коморе Финске нису обавезни да носе специјалну одећу у судовима, нити да носе спољашње ознаке своје професије. Пред судовима заступају обучени у дневно одело са обавезном машном. Цела Адвокатска комора Финске има око 1570 чланова. Велике адвокатске канцеларије запошљавају још око 550 правника.

3. Браниоци и заступници

Пред судом у Финској не постоји обавеза да се узме адвокат за браниоца или заступника. Такође, адвокати немају искључиво право да заступају и бране пред судовима. Оптужени и парничне странке могу лично да се бране или заступају без адвоката, мада по правилу, адвоката ангажују у свим озбиљнијим случајевима.

Финско право не прави разлику између бранилаца у кривичним предметима и заступника у парничним предметима. Окривљени или парничне странке могу издати пуномоћје којим овлашћују друго лице да их заступа у парници или да им помаже у одбрани у кривичним предметима. Осим адвокатима, суд у Финској ће допустити свакоме поштенom и пословно способном лицу да предузме заступање или одбрану. То значи да сваки правник, па чак и лаик, може заступати и саветовати клијенте пред судом.

4. Професионална етика и дисциплина

Професионално понашање, дисциплина и етика адвоката регулисане су Законом о адвокатури из 1958. године и Правилником Адвокатске коморе Финске. Од адвоката се очекује да своју професионалну делатност обављају савесно и поштено. Од њих се очекује да се придржавају Етичког кодекса у свим својим активностима.

Ако би адвокат из једне од земаља Европске Заједнице отворио канцеларију у Финској, морао би да се придржава закона и правила који регулишу бављење адвокатуром како у Финској, тако и онима који важе у његовој земљи порекла.

Управни одбор Адвокатске коморе Финске врши надзор над професионалним и етичким понашањем адвоката у Финској. Притужбе на рад и понашање адвоката решава Дисциплински суд који сачињавају чланови адвокати и два спољашња члана. Сви чланови Дисциплинског суда делују као судије. Почевши од најблажих па до најстрожијих дисциплинске казне су: укор, опомена, јавна опомена и брисање из именика. О одлукама које донесе Дисциплински суд обавештава се фински Министар Правде. Против одлуке Дисциплинског суда може да се поднесе жалба Апелационом суду у Хелсинкију.

5. Адвокатски хонорари

За послове обављене у границама свога пуномоћја адвокат је овлашћен да наплати примерен хонорар. Висина хонорара се одређује на основу врсте и количине послова које треба обавити. Такође се узимају у обзир вредност и сложеност предмета. Најзад, успех у обављању посла може бити од утицаја на одређивање хонорара. Међутим, у складу са међународним трендовима, велике адвокатске канцеларије које се баве пословним правом користе метод обрачунавања хонорара према утрошеном времену.

Адвокатска комора Финске је, све до пре десет година, прописивала и објављивала адвокатску тарифу. Међутим, после доношења Антимонополског закона 1992. године, прописивање адвокатске тарифе је забрањено.

У Финској је дозвољено адвокатима да сачине уговор о награди која представља део износа који суд, управни орган или арбитража може да досуди клијенту (*partum de quota litis*).

Ако клијент није задовољан висином адвокатског хонорара, одлуку о спору око хонорара доноси суд. Уколико клијент то жели, спор о адвокатском хонорару може поверити на решавање арбитражи од стране Управног одбора Адвокатске коморе Финске. По саслушању странака Управни одбор ће донети препоруку о висини хонорара.

Финансијска помоћ клијентима за трошкове адвокатских хонорара

Законом из 1973. године уведена је општа финансијска помоћ клијентима за трошкове адвокатских хонорара. Данас је Законом о финансијској помоћи за адвокатске трошкове покривена цела територија Финске, и њиме се предвиђа било потпуна, било делимична накнада трошкова адвокатских хонорара свим држављанима Финске. Потпуна или делимична финансијска помоћ се даје из државног буџета, и на њу имају право само физичка лица. Предузећа и остала правна лица немају право на финансијску помоћ за адвокатске трошкове. У Финској финансијска помоћ за адвокатске трошкове обухвата све врсте правних ствари, од кривичних преко грађанских до управних. Финансијска помоћ неће бити дата у случајевима где подносилац захтева има закључен уговор о осигурању судских трошкова, из кога ће се покрити сви судски трошкови. Физичко лице које се бави привредним пословима може добити финансијску помоћ за адвокатске трошкове који се односе на његово пословање; у другим случајевима финансијска помоћ за адвокатске трошкове који су учињени у вези са привредним пословима може бити додељена само из посебних разлога. Под условом да се могу применити правила Општег хашког споразума о олакшавању суђења у међународним стварима од 25. октобра 1980. године, странци могу такође примати финансијску помоћ за адвокатске трошкове.

Лице коме је додељена финансијска помоћ за адвокатске трошкове има право да само изабере пуномоћника било из редова правника запослених у државним канцеларијама за правну по-

моћ, адвоката или других самосталних правника. Рад правника запослених у државним канцеларијама контролише се на исти начин као и рад адвоката. Када лице добије право на финансијску помоћ за адвокатске трошкове, држава плаћа адвокатске трошкове у целини или делимично, у зависности од имовног стања лица које прима помоћ. Накнада за рад адвоката ограничена је на максимум од сто сати рада. Међутим, у специјалним случајевима суд же одобрити прекорачење овога ограничења. Уз то, лица која примају финансијску помоћ за адвокатске трошкове аутоматски су ослобођена плаћања судских такса и паушала. У случају да лице које прима финансијску помоћ за адвокатске трошкове изгуби парницу, држава неће надокнадити трошкове спора противној страни.

Адвокатска комора Финске води списак адвоката вољних да пружају професионалне услуге лицима која примају финансијску помоћ за адвокатске трошкове. Адвокатска комора Финске надгледа њихов рад и обрачун хонорара. Захтев за додељивање финансијске помоћи за адвокатске трошкове подноси се Државном заводу за правну помоћ, чије се подручне канцеларије налазе у истим местима где су и Окружни судови у Финској. Финансијска помоћ се додељује на основу прихода, трошкова, материјалног стања и обавеза на издржавање подносиоца захтева.

Јуна 2002. године Закон о финансијској помоћи за адвокатске трошкове је измењен тако да омогућава лакше додељивање помоћи лицима са ниским и средњим приходима. Док је по старом закону једна половина свих финских домаћинстава испуњавала услове за добијање финансијске помоћи за адвокатске трошкове, сада ће тим системом бити покривено две трећине финских домаћинстава.

7. Државни правобранилац

У Финској не постоји државно или јавно правобранилаштво. У случајевима где је тужено неко министарство или други орган државне управе, њих заступају правници запослени у правној служби тога министарства или управе. У компликованијим случајевима државни органи користе адвокате да их заступају пред судовима.

РАСПРАВЕ

адв. Мирослав Бојић

Потпредседник Адвокатске коморе Србије

ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДКРИВИЧНОМ И ПРЕТХОДНОМ КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ*

Нови Законик о кривичном поступку, на један сасвим квалитативно други начин уредио је овлашћења полиције у предкривичном поступку. Разлог за нова законска решења, по мојој оцени, садржан је првенствено у потреби да се кривични поступак у свим својим појединостима и облицима, што више приближи савременим европским решењима која у свој центар стављају заштиту људских права и гаранције сваком грађанину да увек и на сваком месту, па и у условима када га држава лишава једног од највећих људских добара, његове слободе, му пружи сва она права примерена цивилизованом демократском друштву. Свакако да је то и услов за брже приближавање наше земље државама са развијеном и цењеном кривично правном традицијом.

Због тога је и адвокатска асоцијација са великим задовољством прихватила нова законска решења мада је већ у самом почетку примене Законика, изражавала бојазан од тога на који начин ће се у пракси овај закон поштовати. Та бојазан је

* Излагање потпредседника Адвокатске коморе Србије, адв. Мирослава Бојића из Чачка на округлом столу организованом од стране Више школе унутрашњих послова у Београду, 10. 02. 2004. године

првенствено била у вези са темом овог данашњег скупа – улогом полиције чија овлашћења овим закоником постају већа јер све што се у предкривичном поступку уради, на суду има доказну снагу. Осим веће улоге, наравно да је повећана и одговорност радника полиције од којих се истовремено тражи и већа компетентност. Управо то су и били разлози због којих смо изражавали страх да у својој примени не дође до потпуне или делимичне негације законодавчеве воље и његових интенција да лице према коме се поступак води, на максимална начин буде заштићено у погледу могућности коришћења својих законских права.

По природи посла којим се бавим и по припадности асоцијацији чији је задатак да у кривичном поступку помаже оном ко је јединка против које држава својим моћним механизмом спроводи поступак, ја и ову прилику морам искористити да укажем на оно што је у досадашњој пракси примене Законика о кривичном поступку, представљало мрљу и на, некада елегантан а веома често груб и нескривен начин, лишавало окривљеног оних права које је законодавац управо хтео да му пружи. И док је некада, за време важења старог закона, то имало мањи значај јер изјава дата пред органом унутрашњих послова није имала доказну снагу, па ни евентуална кршења или злоупотребе његових права нису имала тако тешке последице, сада је ситуација из корена измењена. Изјава окривљеног пред органом унутрашњих послова је веома важан доказ који судови и те како цене па је управо у том сегменту предкривичног поступка, по нашој оцени, у досадашњој пракси учињено највише пропуста, и да ми овај цењени скуп посебно не замери, често и веома свесних злоупотреба. На тај начин нови Законик о кривичном поступку са савременим решењима попут оног да при првом испитивању окривљени има право на браниоца, доживљава своју негацију кроз непоштовање права окривљеног да у таквој ситуацији ангажује браниоца по свом избору. Њему се врло често намеће бранилац по службеној дужности уз констатацију да бранилац кога је он тражио није се могао пронаћи и тада, као по правилу, долази до ангажовања једног од адвоката са веома малог списка који је скројен по посебним критеријумима. Фактички, уместо да окривљени буде тај који ће свог браниоца изабрати, избор адвоката врши по свом нахођењу орган који води предкривични поступак, чиме се изиграва свакако најважније право које окривљени у кривичном поступку има. Из

свог искуства Вам могу рећи да ми је неколико лица која сам у кривичном поступку бранио, касније рекло да су тражила да будем позван у предкривичном поступку и да су добили одговоре да или нисам пронађен (у време када сам био у канцеларији или код куће) или да ја сигурно нећу доћи и сл.

Наравно да овакве злоупотребе не би биле могуће да у свему томе свој интерес не проналазе адвокати са привилегованог списка. О томе ће Адвокатска комора у окриву својих надлежности и кроз рад својих дисциплинских органа, свакако морати да поведе рачуна и ја ћу се за то борити. Међутим, ми смо данас овде да би својом дискусијом и запажањима дали свој допринос решавању бар неких од проблема који се у предкривичном поступку појављују.

Данас је овде присутан велики број веома цењених теоретичара и практичара који могу помоћи да се овакве ствари не дешавају и да установимо и у оваквим ситуацијама „правила фер игре“ чији је искључиви циљ дословно поштовање законом предвиђене процедуре.

Био бих почаствован а професионално изузетно задовољан ако би са овог скупа кренула иницијатива да се једном за сва времена, ово, по нама најболније питање које оптерећује предкривични поступак, ефикасно реши. Ја стога нудим једно врло једноставно, практично и лако спроводиво решење које се састоји у следећем:

Свака Основна адвокатска комора би имала обавезу да сваком секретаријату унутрашњих послова са свог подручја, достави све телефонске бројеве адвоката са свог подручја. Орган који води предкривични поступак је дужан да окривљеног поучи да има право на браниоца по свом избору и када се окривљени определи за то лице, констатоваће се ко је изабрани бранилац, у које време се врши његово позивање и на који телефонски број. Уколико изабрани бранилац не би био пронађен, окривљеном би се дала могућност да изабере по истој процедури неко друго лице. Све то не би одузело више од 5 минута времена. Тек потом се може размишљати о ангажовању браниоца са списка адвоката по редоследу који је претходно установљен односно добијен од Адвокатске коморе. Адвокат који је по списку на реду, морао би бити позван а за случај да се не пронађе, белешком се мора констатовати када

је позван и на који телефонски број, да би се потом прешло на следеће лице са списка. Увид у овај списак имао би право сваки адвокат који се на списку налази. На овај начин би се апсолутно избегла могућност сваке злоупотребе права која окривљени у поступку има, на потпун начин би била испоштована воља законодавца а каснији кривични поступак не би непотребно бивао оптерећен бављењем са овим питањима. Сведоци смо да неки кривични поступци за најтежа кривична дела, који су медијски изузетно интересантни, заправо нису ни почели јер се расправља управо о овим питањима.

Ја сам се у овој дискусији бавио само једним од горућих проблема са којима се у предкривичном поступку сусрећемо и био бих лично веома срећан а професионално изузетно задовољан када би моје речи наишле на Ваш позитиван пријем и када би овај округли сто прихватио овакву иницијативу која у свом фундусу носи дословну и недвосмислену вољу законодавца. У противном, остаје ми нада да ће Адвокатска комора Србије, својим ауторитетом и аргументацијом, успети да се избори за примену овог законског решења и у пракси.

Дејан Мраковић
Адвокат из Чачка

АДВОКАТУРА И ОДБРАНА ГРАЂАНСКИХ СЛОБОДА*

Иза адвокатуре као позива, или звања чији је првенствени задатак пружање правне помоћи грађанима у њиховим, уставом и законима загарантованим правима, стоји хиљадугодишња историја као део опште историје цивилизације и друштва, готово од самог његовог постојања. Можда је, у оквиру актуелизоване проблематике односа адвокатуре према грађанским слободама и правима, сада и права прилика да се овде, заједнички окупљени на овом заиста импозантном скупу, подсетимо да је, заправо, адвокатура једна од најзначајнијих демократских институција, да је интелектуално-образовно најјача структура сваког цивилизованог друштва, јер се за друштво које има формиран правни систем, са стандардима који могу да одговоре свим захтевима времена, адвокатура јавља као гарант заштите појединца од сваког вида самовоље.

Колико је значајно појмовно филозофско-правно одређење наше адвокатуре, говори сама њена историја, где заправо претходник адвоката *advokatus* у појмовном латинском значењу представља онога који је позван у помоћ.

У односу на постављене задатке, од адвокатуре се, осим високог степена стручности, знања и професионалне етике, по природи ствари, тражила и грађанска храброст.

* Реферат који је изложен на седници УО Адвокатске коморе Србије, одржаној у Крушевцу поводом 16. Видовданских сусрета дана 26. јуна 2004.

Са друге стране, готово истовремено да нема дилеме да су грађанске слободе и права основа савремене цивилизације, јер та иста слобода представља основну људску вредност, основно својство људске егзистенције и претпоставку сваког правног поретка, с обзиром на то даје слобода сваког човека истовремено и ограничена и заштићена у том истом правном поретку.

Сведоци смо да је политичка и правна историја прожета борбом појединца против свих врста друштвених група и читавих народа за признавање и заштиту њихових слобода, па се с правом може рећи да се историја слобода подудара са историјом држава.

Нема дилеме да је концепт о грађанским слободама и правима практично темељ савремене цивилизације, а ово са разлогом више што није у вези са неким од облика друштвеног и политичког уређења. Међутим, постоји само привид даје остварењем великог броја права у потпуности и завршена еволуција људских права и слобода.

Дуго је у историји друштва проблем односа државе и појединца решаван искључиво вољом државе, односно уског круга носилаца власти. Појединац, уколико и није био потпуно обесправљен или лишен сваке заштите минималних права која је евентуално уживао, није чак ни као припадник владајуће класе располагао никаквим чврсто утврђеним, а још мање гарантованим правима и слободама. И поред постојања извесних закона у античким и ранофеудалним државама, владарева воља је, у ствари, представљала врховни закон земље.

Први зачеци прокламовања извесних права грађана налазе се у Великој повељи о слободама (*Magna charta*) од 1215. године, доцније у току средњег века уношена су поједина права у законе извесних земаља (нпр. *Петитиција о правима из 1628*, *Бил о правима из 1689*, *Habeas Corpus Act из 1679*). За новије доба то су *Декларација независности САД*, *Декларација човека и грађанина*, *Декларација права радног и експлоатисаног народа*, *Декларација права народа Русије*. Ови документи први пут на релативно системски начин прокламују одређена права свих грађана (који тек онда постају грађани, а не поданици као до тада), и то не само лична, која су била делимично призната ранијим документима, него и политичка.

Интересантан је детаљ из *Декларације независности САД* да она садржи изјаву о једнакости свих људи и њиховом праву на „живот, слободу и тражење среће“.

Као прва европска *Декларација права човека и грађанина* изгласана од стране француске уставотворне скупштине 26. 8. 1789. године, која је

донета под утицајем природног права, своју особеност и препознатљивост има почетком, сада већ чувеног, првог члана исказаног речима: „Људи се рађају и остају слободни и једнаки у правима“.

Слобода човека се дефинише као могућност да се чини све оно што не шкоди другоме.

У 20. веку већи део устава модерних држава уноси у своје текстове грађанска права и третира их као уставно-правну заштићену категорију. Најзад, у оквиру организоване међународне заједнице УН, 1948. дошло је до усвајања *Универзалне декларације о правима човека*, која представља стандард свих класичних и неких новијих људских права и слобода, а 1966. године и до доношења два међународна пакта о економским, социјалним и културним правима и о грађанским и политичким правима. Од великог значаја је и *Европска конвенција о заштити права и човека основних слобода* (1950. године).

Једном речју, људско друштво је до сада учинило велики корак у правцу признавања права и слобода грађана, али му предстоји још добар део пута до фактичког успостављања праве равнотеже у правима између грађанина и државе, док не сазру услови за одумирање државе, када ће престати потреба за прокламовањем и нормирањем било каквих посебних права и слобода грађанина. Основни предуслов и гарант остваривања грађанских слобода и права јесте држава у којој су односи уређени уставом, где постоји политичка стабилност у оквиру државног, правног, политичког и економског система. Постоји више начина заштите грађанских слобода и права, рецимо, право на грађанску непослушност, омбудсман, право на приватни живот итд., где садашње стање правног система наше државе оправдава увођење било којег од предложених института.

Каква је улога адвокатури у свему томе, посебно у домену испуњења своје основне обавезе у пружању правне помоћи грађанима и заштити њихових слобода и права?

Истина је да само помоћу адвокатури индивидуе у одређеном друштву могу да остваре већу и пунију слободу. Њен положај је индикатор слободе и поштовања људских права у једној држави. Са разлогом више, друштвени статус адвокатури је далеко већи у светлу тако постављене обавезе.

Историјски посматрано, наш адвокатски ред је прошао кроз многе ватре и нападе.

На себи својствен и за све нас овде узоран начин одолевао је свему томе. Мора се признати да је у времену иза нас сам професионални

ауторитет адвокатури законски уобличаван према актуелним друштвено-политичким оријентацијама. Доминирао је однос неповерења према адвокатури, са присутношћу тенденција које су биле у интересу актуелне власти и политике. Примери за то су бројни. Познати су случајеви многих адвоката који су били жртве своје савести и етике, јер се нису уплашили непријатности којима су били изложени у обављању своје бранилачке дужности. Све то им је омогућавало да постану популарни, угледни и цењени, мада су ту своју оданост положеној професионалној заклетви плаћали високом ценом, губитком слободе, па и живота. Наше професионално удружење, гледано и са велике временске дистанце, све то никада није заборавило. Сетимо се само једне, за нас веома значајне и, с правом можемо рећи, историјске свечане седнице Председништва Адвокатске коморе Србије, одржане 31. 10. 1992. године, када је проглашена Одлука о рехабилитацији неоправдано осуђених или због политичких уверења прогоњених адвоката у периоду од 6. априла 1941. године до дана доношења ове одлуке. Тачније, тада су рехабилитовани следећи адвокати: Слободан Суботић, Драган Батавељић, Радмило Миловановић, Стеван Поповић, сви адвокати из Београда, Крста Соколовић из Беле Паланке и Милан Накић из Крушевца.

Да за нас изненађење буде веће, сведоци смо да је наша држава, након пријема у Савет Европе и стварања претходних предуслова за ратификацију Европске конвенције о заштити људских права и слобода, чија је ратификација уследила нешто касније у децембру 2003. године, у време ванредног стања донела прописе којима се на најгрубљи начин ограничавају права и слободе грађана, где је адвокатура беспризорно на најгрубљи начин елиминисана и анатемисана. Сви ми, у првом реду адвокати, сведоци смо и да су бројна права и слободе грађана прокламована у уставима, законима и другим општим актима, са једне стране, и реално остваривање тих права у пракси – у раскораку.

Стоји и то да су у домену практичне примене прокламованих права и слобода уочљиве видне разлике од једне до друге државе у свету. У одређењу адвокатури и њене улоге према свему овоме, несумњиво је да адвокатура може одиграти значајну улогу, деловањем у два правца.

Прво, адвокатура не срне да остане по страни, већ треба да буде активни учесник у доношењу свих правних аката који третирају ово питање. Дакле, почев од највишег правног акта једне државе, устава, па затим закона и даље све до оних најнижег ранга. Аргументи тога су управо да је реч о најбројнијем професионалном удружењу људи са

стручним познавањем те материје; са друге стране, адвокати су ти који, по природи свога посла, на најнепосреднији начин могу да сагледају стање ствари и потребе грађана.

Уједно, морају се и даље стварати предуслови да се адвокати још више и активније укључе у све политичке токове, појединци да непосредно предлажу нека законска решења примерена грађанству, утичу на измену већ постојећих неадекватних решења и слично.

Реалност је да се све то не може постићи преко ноћи и за кратко време. Укључивање адвокатури у нормативну делатност је сталан и дуготрајан процес, где је предуслов измењени однос државе према адвокатури.

Друго, у оквиру свог професионалног ангажмана кроз практичан рад сваког појединог адвоката, адвокатура делује у разматрању свих питања од значаја за оцену степена угрожености слобода и права грађана, где одлучније и непоколебљиво треба да се избори за заштиту и остваривање слобода и права грађана. Објективно посматрано, допринос адвокатури је у свему томе непроцењиво значајан, а наше могућности велике.

Да би адвокатура ово могла да оствари, постоје предуслови за које морамо упорно и трајно да се боримо. Најпре, то је неопходност да сваки поједини адвокат мора бити на висини свога професионалног задатка у оквиру савршеног познавања материјалних и процесних одредаба закона. Не мање, адвокат мора бити високо моралан, ван уско личног, професионалног интереса, приоритетно подређен интересу клијента – човека коме су ускраћена или на било који начин угрожена права или слобода. Адвокат мора имати упорност и грађанску храброст. Мора бити спреман да се упусти у беспоштедну борбу, ма ко се налазио на супротној страни и ма о чијем интересу, ако је супротан закону, даје реч. Адвокат се у таквим случајевима мора поставити тако да не размишља о евентуалним последицама по себе, јер пред неправдом не срне бити повлачења ни по коју цену. Тим поводом, са правом, а ради сагледавања суштине адвокатске професије, дозволите ми да се подсетимо порука из текста прве и званичне заклетве тада кнежевске Србије из времена Михаила Обреновића, која између осталог каже, цитирамо: „Да ћу судовима и надлежностима поштовање одавати, да ћу сиромасима као и богатима при тражењу и браћењу њихових права једнаком ревношћу и савесно помагати, и уопште при испуњавању мојих званичних дужности да се нећу дати поколебати ни достојанством каквог лица, ни страхом, ни користољубљем, нити икаквом страшћу,

него да ћу свагда и у сваком случају поступати као што закони пропи-
сују. Тако ми Господ Бог помогао и тако да могу о томе дати одговор
на Његовом страшном суду“.

Овако савршен, готово ванвременски текст адвокатске заклетве
из 1862. године најбоље читава морално-професионалне обавезе нас
адвоката.

Ко није спреман да овако схвати адвокатуру и да се овако пона-
ша, не би смео ни да се прихвати тога посла.

Да адвокатура, због појединаца који би се оглушили о ове прин-
ципе, не би губила углед и реноме мора бити одлучна и предузимати
одговарајуће мере које има на располагању да би се такви појединци
приморали да поступају у складу са правилима професионалне адво-
катске етике. У противном, уколико се ти исти појединци не повинују и
ако не отклоне такве недостатке, адвокатура мора бити и енергична,
чак до искључења таквих појединаца из својих редова. Само адвокату-
ра која ужива углед у друштву и ако представља релевантан фактор у
овим питањима, може остварити ове циљеве у интересу појединаца, а
тима и целе заједнице.

Др Зоран Ивошевић
Бивши судија ВСС

КОМЕНТАР СУДСКЕ ОДЛУКЕ

**ПУНА ЈУРИСДИКЦИЈА У РАДНОМ СПОРУ О
ДОДЕЛИ СТАНА**

(Коментар решења Врховног суда Србије Рев. 2872/9 од 22. 06. 1994. године, Рев. 4158/94 од 21. 12. 1994. године и Рев. 616/93 од 4. 3. 1993. године)

Спор о додели стана по основу радног односа има третман радног спора. На то указује решење Врховног суда Србије Рев. 2999/95 од 20. 7. 1995. године: „Право на решавање стамбене потребе је аутономно право из радног односа, које се уређује колективним уговором, односно општим актом, као његовим супститутом у смислу члана 122. Закона о радним односима. Зато се спор о повреди права на добијање стана сматра радним спором, који решава суд опште надлежности у смислу става 12. став 2. Закона о судовима“. У овом као и сваком другом радном спору, суд, по правилу, оцењује законитост донесене одлуке, али не може одлучивати о правима, обавезама и одговорностима радника. То је наглашено и у пресуди Врховног суда Србије Рев. 4991/93 од 26. 4. 1994. године: „Суд у радном спору нема пуну јурисдикцију. Он оцењује законитост одлука, о правима, обавезама и одговорностима, али сам не може одлучивати о ономе на шта се те одлуке

односе. О томе може одлучивати само надлежни орган у одређеној радној средини“. Због тога у радном спору о додели стана суд може поништити одлуку о додели стана али стан не може дати другом раднику. Ако одлуку поништи, може наложити поновну расподелу, али не може обавезати туженог да стан додели тужиоцу. На то упозорава решење Врховног суда Србије Рев. 2219/94 од 25. 5. 1994. године: „У спору поводом расподеле станова суд нема пуну јурисдикцију... Отуда суд не може обавезати предузеће да у поновној расподели стан додели одређеном раднику. Суд може само наложити да се изврши нова расподела. О њој, у складу са законом и општим актом, суверено одлучује надлежни орган у предузећу. Наравно, и нова одлука... може бити побијана у новом радном спору“

Постоје, међутим, и изузеци, када се ови спорови решавају пуним јурисдикцијом. Они се морају примењивати рестриктивно, као и сваки изузетак, а заједничко им је што се законитост расподеле може обезбедити тек ако суд учини оно што надлежни орган у радној средини неће. Ти изузеци су и предмет овог коментара.

1. Избегавање одлучивања о пријавама

Нижестепени судови су одбацили тужбу, јер су нашли да је недозвољена зато што је поднета пре но што је надлежни орган у предузећу одлучивао о пријавама на оглас за расподелу станова тако да нема одлуке о додели стана која би могла бити предмет побијања.

Укидајући одлуке ових судова, Врховни суд Србије је у решењу Рев. 2873/94 од 22. 6. 1994. године изразио следећи став:

„при поновном одлучивању првостепени суд ће имати у виду да право радника из радног односа може бити повређено незаконитом одлуком или фактичком радњом. Фактичку радњу, као акт повреде права, предвиђа члан 80. став 2. Закона о основним правима из радног односа. У овом случају, тужиљи је право повређено фактичком радњом нечињења: надлежни орган није извршио расподелу стана, а да је то учинио стан би припао тужиљи јер је прва на ранг – листи. Пошто то није учинио, тужиља је покренула ову парницу а како до повреде права није дошло одлуком, она није могла тражити њено поништавање. Међутим, *Врховни суд*

смајтра да се заштитна права може остварити и тужбом за утврђење права на доделу стана (члан 187. ЗПП) са додатним захтевом да се тужени обавезе да стан додели раднику који је први на ранг листи, а ако то у одређеном року не учини, да одлуку о додели стана замени пресуда. У одсуству одлуке о додели стана, ово је једини начин да тужила заштити своје право, на шта је, иначе, овлашћена чланом 83. став 3. Закона о основним правима из радног односа, односно чланом 97. став 1. Закона о радним односима.“

Раднику треба да буде обезбеђена судска заштита не само кад му је право повређено доношењем незаконите одлуке, него и фактичком радњом. У овом случају, право је повређено неодлучивањем о пријавама по огласу за расподелу стана. Да је одлучивано, тужила би добила стан јер је прва на ранг листи. Овако, њено право на задовољавање стамбене потребе остаје неостварено, а одсуство одлуке о пријавама онемогућује редован начин заштите права путем приговора, односно тужбе.

На срећу, судови не остају равнодушни према тој ситуацији, о чему сведочи решење Врховног суда Србије Рев. 208/94 од 14. 6. 1994. године: „У радном спору који отпочиње тужбом за утврђење, такође је потребно да су испуњене процесне претпоставке у погледу претходне интерне заштите. Али, њихово постојање претпоставља да је донесена одлука против које се приговор има поднети. Ако те одлуке нема а повреда права постоји, судска заштита се има остварити и без интерне. Онај ко раднику повреди право, а не достави му никакву одлуку, онемогућава га у праву на приговор, па стога, не може сносити штетне последице због одсуства претходне интерне заштите. Уосталом ако радник пре подношења тужбе поднесе захтев за одлучивање о пријавама, онда ће и овај услов бити испуњен, будући да се интерна заштита, по члану 80. став 1. Закона о основним правима из радног односа и члану 93. Закона о радним односима може иницирати и захтевом (а не само приговором). Ако, дакле, после повреде права неодлучивањем о пријавама и после подношења захтева да се таква одлука донесе, радник затражи судску заштиту, суд треба да утврди његово право на доделу стана и туженом (предузећу, установи или другом послодавцу) остави рок да стан додели првом на ранг листи, а ако он то не учини, пресуда ће заменити одлуку надлежног органа о додели стана. Чекање на одлуку нема смисла, јер не постоји ефикасно средство да се њено доношење изнуди. Стога је судска

заштита пуном јурисдикцијом једини начин да се заштити право на добијање стана, повређено избегавањем одлучивања о пријавама учесника расподеле.“

Ова одлука садржи следећу сентенцу: Ако надлежни орган послодавца не одлучи о пријавама по расписаном огласу за расподелу стана, радник који заузме прво, односно повољније место на ранг листи, може да тражи да се тужени обавезе да му у одређеном року додели стан а ако то не учини, да одлуку о додели стана замени пресуда.

2. Избегавање одлучивања о приговору

Нижестепени судови су одбили захтев раднице да јој тужено предузеће омогући уселење у стан који јој је додељен, зато што су нашли да је преурањен, пошто о поднетим приговорима није одлучивано па нема коначне одлуке која би се могла извршити.

Укидајући одлуке ових судова, Врховни суд Србије је у решењу Рев. 4158/94 од 21. 12. 1994. године изнео следећи став:

„Тужилји је додељен стан на основу реда првенства у поступку задовољавања стамбених потреба. Други учесници тог поступка поднели су приговоре о којима није одлучивано, тако да одлука о додели стана није постала коначна. Услед тога тужено предузеће није извршило донету одлуку, па је тужилја тражила да јој се додељени стан преда на коришћење. Међутим, о овом захтеву се не може одлучивати, док се не расправи претходно питање о основаности поднетих приговора. Тужени се не може основано бранити тиме што другостепена одлука није донета, јер је његов надлежни орган, по закону, дужан да ту одлуку донесе у одређеном року. Стога ће суд прекинути поступак, у смислу члана 223. став 1. тачка 1. ЗПП, и наложити туженом да у одређеном року одлучи о приговорима. Ако ова одлука ни у том року не буде донета, суд ће претходно питање решити сам и оценити основаност приговора. Ако нађе да они нису основани, одлучиће о захтеву тужилје да јој се додељени стан преда на коришћење, као да је одлука о додели стана коначна. Одсуство такве одлуке је пропуст туженог, па он из тога не може извлачити користи.“

Према члану 100. Закона о радним односима, приговор задржава извршење првостепене одлуке до њене коначности у свим

случајевима, осим кад је реч о заради, привременом распоређивању, суспензији и прековременом раду радника. Према томе, и приговор против првостепене одлуке о додели стана одлаже њено извршење. Да то одлагање не би ишло у недоглед, члан 95. став 1. Закона о радним односима обавезује надлежни орган да одлуку о приговору донесе у року од 30 дана. Другостепени орган туженог је ову обавезу игнорисао, злоупотребљавајући суспензивно дејство приговора да би тужиоцу коме је стан додељен онемогућио усељење. Пошто је суспензивно дејство приговора установљено ради заштите права подносиоца, а не да би се право утврђено правноснажном одлуком онемогућило, суд није могао дозволити неограничено одлагање извршења одлуке о додели стана. Тим пре, што је одредба о року за одлучивање о приговору већ била драстично повређена. Зато је тужено предузеће добило још једну шансу да у накнадном року донесе одлуку о приговору. Али, истовремено је и упозорено да ће уколико ни у том року не буде одлучено о приговорима, суд, логиком решавања претходног питања, сам оценити њихову основаност, па ако нађе да су неосновани, одлучиће о захтеву раднице да јој се додељени стан преда на коришћење, као да је одлука о додели стана коначна.

Други начин заштите права не може бити делотворан, због опструкције туженог према обавези одлучивања о приговорима. Уосталом, одсуство другостепене одлуке је пропуст туженог, а нико, па ни он, из повреде прописа не може извлачити корист.

Ова одлука садржи следећу сентенцу: Ако другостепени орган интерне заштите неодлучивањем о приговору онемогућује радника да се усели у стан који је добио у поступку расподеле, суд ће прекинути поступак у радном спору и оставити накнадни рок за доношење другостепене одлуке, а ако она ни у том року не буде донета, санкционисаће злоупотребу права одлучивања тако што ће сам оценити основаност приговора и одлучити о захтеву радника да му се додељени стан преда на коришћење.

3. Непоступање по пресуди која налаже поновну расподелу

У раднијем спору поништена је, по захтеву тужиоца, ранија одлука о додели стана и туженом предузећу наложено да у поновној расподели по истој ранг-листи донесе одлуку о додели стана.

Тужени, међутим, није поступио по овом налогу, па је тужилац поднео нову тужбу тражећи да се тужени обавезе да у одређеном року донесе нову одлуку и стан додели првом на ранг-листи, а ако то не учини – да одлука суда замени одлуку надлежног органа у предузећу. Али, ова је тужба одбачена као недозвољена, јер су нижестепени судови нашли да се спор о заштити права на добијање стана не може водити ако одлука о додели стана није донета.

Врховни суд Србије је укинуо одлуку о одбацивању тужбе и у решењу Рев. 616/93 од 4. 3. 1993. године изразио следећи став:

„Првостепени суд ће имати у виду да право радника из радног односа може бити повређено незаконитом одлуком или фактичком радњом. Фактичку радњу, као акт повреде права, предвиђа члан 80. став 2. Закона о основним правима из радног односа. У овом случају, тужиоцу је право повређено фактичком радњом нечињења: надлежни орган није извршио поновну расподелу стана, иако је то био дужан да учини по правоснажној судској одлуци. Да је то учинио, стан би припао тужиоцу, као првом на ранг листи. Пошто тужени то није учинио, тужилац је покренуо ову парницу. Како до повреде права није дошло одлуком, тужилац није могао тражити њено поништавање, већ је захтев прилагодио повреди.

Овај суд сматра да се у овом и другим сличним случајевима, заштита права може остварити тужбом за утврђење права на доделу стана са додатним захтевом да се тужени обавезе да стан додели раднику који је био први на ранг листи, а ако то у одређеном року не учини, да одлуку о додели стана замени пресуда. У одсуству одлуке о додели стана, ово је једини начин да радник заштити своје право у смислу члана 83. став 3. Закона о радним односима.

Заштита права у овој парници неодвојиво је везана за заштиту права у радном спору који је правоснажно окончан. Како се у овој парници, у суштини, захтева окончање поступка доделе стана после поништавања раније одлуке, услови за судску заштиту по овој тужби постоје зато што су постојали и у претходној. С обзиром на то нижестепени судови ће решити спор мериторно, без обзира да ли је тужилац поводом фактичке повреде права поднео приговор или не. Решиће га према стању ствари и прописима из времена доношења првостепене одлуке у раној расподели“.

Сваки радни спор, па и спор о додели стана, води се поводом повреде права радника. Овде је реч о повреди фактичком радњом нечињења, јер надлежни органу предузећу није учинио и оно што је био дужан да учини по правоснажној пресуди донесеној у ранијем спору. Он је право радника повредио неизвршењем судске одлуке. Зато је у овом спору тужилац и могао захтевати да се тужени обавезе да изврши нову расподелу и стан додели раднику који је први на ранг листи, а ако то у одређеном року не учини – да одлука суда замени одлуку надлежног органа у предузећу. Према оном ко игнорише обавезу из судске одлуке, законитост се може обезбедити само пуном јурисдикцијом. Другим речима, ако суд учини оно што неће онај ко треба. У овом случају, туженом је пружена још једна прилика да поступи по раније донетој правоснажној пресуди, при чему се пресуда у новом спору јавља тек као резидуални супститут одлуке надлежног органа, уколико одлучивање у складу са ранијом пресудом опет изостане. Пуна јурисдикција је, према томе, крајња консеквенца.

Врховни суд упозорава да се нова парница има решити мериторно, јер се њоме, заправо, довршава заштита поводом незаконите расподеле поништене у претходном спору. Пошто одлука у новој расподели није донета, одсуство приговора није сметња вођењу новог спора, јер се приговором не може побијати непостојећа одлука.

Ова одлука садржи следећу сентенцу: Ако надлежни орган у предузећу не приступи поновном одлучивању о додели стана после поништавања раније одлуке, радник који заузима право, односно приоритетно место на ранг листи, може да тражи да се предузеће обавезе да му додели стан а ако то не учини у одређеном року, да одлуку о додели стана замени пресуда.

Ова одлука је, међутим, важна и зато што овакав начин судске заштите препоручује „у другим сличним случајевима“. Указујемо на два најчешћа.

Први случај настаје кад после поништавања одлуке о додели стана буде отворен поновни поступак расподеле, па се прекорачи одређен или разуман рок за доношење нове одлуке. Тада ваља поступити на исти начин, као и код избегавања одлучивања о пријавама учесника огласа. То произилази и из решења Врховног суда Србије Рев. 731/95 од 4. 5. 1995. године: „Изузетно, уколико је јед-

ном већ нашао да одлука није законита и уколико је несумњиво да одређеном лицу припада право на стан, суд може обавезати предузеће да том лицу додели стан. Такође, ако је поступак расподеле отпочео а није окончан у одређеном, односно разумном року, учесник у расподели може у судском поступку захтевати налагање обавезе одлучивања о расподели станова“.

Други случај настаје кад после поништавања одлуке о додели стана буде донета нова незаконита одлука о додели стана, каква је била и првобитна. Поновно доношење незаконите одлуке треба да буде разлог да суд у новом спору поништи нову одлуку и сам одлучи о додели стана раднику који заузима прво, односно приоритетно место на ранг листи. Пресуда Врховног суда Србије Рев. 1067/95 од 21. 3. 1995. године, сматра да „поновно доношење одлуке која је истоветна поништеној одлуци, представља акт злоупотребе права“, а онај ко право злоупотребљава, не може се привести правном поретку без пуне јурисдикције суда.

Закључак

Основни разлог за примену пуне јурисдикције у споровима о заштити права на добијање стана је: отклањање злоупотребе права. Злоупотреба права је противуставна, што изричито одређује одредбе члана 12. став 3. Устава Републике Србије и члана 67. став 3. Устава СР Југославије. Отуда, ако неко злоупотребљава право одлучивања – неодлучивањем о пријавама, неодлучивањем о пријавама, неодлучивањем о приговору или поновним доношењем незаконите одлуке, треба да се суочи са пуном јурисдикцијом суда, пошто је то једини начин да се заштити право учесника у поступку задовољавања стамбених потреба.

Ненад Целебџић
Адвокат из Београда

НАКНАДА ЗА КОРИШЋЕЊЕ НЕПОКРЕТНОСТИ КОД СУВЛАСНИШТВА

О овом правном питању у судској пракси постоје три опречна правна схватања и то:

1. Сувласник чијим се делом непокретности други сувласник користио без правног основа има право на накнаду за коришћење његовог дела непокретности у висини тржишне закупнине (извод из одлуке Врховног суда Србије, Рев. 4739/00 од 24. 02. 2001. год.).

У овом спору тужиља тражи да јој тужени исплати накнаду за коришћење њеног сувласничког дела у спорном периоду у висини тржишне закупнине.

Нижестепени судови налазе да туженој припада право на накнаду измакле користи у смислу члана 189. Закона о облигационим односима.

Правилан је закључак судова о одговорности туженог за исплату накнаде. Према члану 14. став 1. Закона о основама својинско-правних односа сувласник има право да ствар држи и да се њоме користи заједно са осталим сувласницима сразмерно свом делу, неповређујући права осталих сувласника. Из стилизације наведене одредбе произилази да сувласник који без сагласности односно правног основа, користи сувласнички део другог сувла-

сника, дужан је овом платити накнаду за коришћење. Дакле за права сувласника за тај део, потребан је ваљан правни основ, и ако га нема не може се сматрати савесним поседником.

У погледу реченог неоснована су указивања у ревизији да је тужени био савестан купац јер је извршио увид у јавне књиге у којима је разведени супруг тужиље као продавац био уписан као власник целе непокретности. Овде се ради о примени правила стицања без основа и то употребљавањем туђе ствари у своју корист (члан 219. Закона о облигационим односима) и члан 38. став 2. Закона о основама својинско правних односа. Наиме, власник чијим се делом непокретности други користио без правног основа има право на накнаду за коришћење његовог дела непокретности у висини *тржишне закупнине*.

2. Сувласник чијим се делом непокретности други користио има право на накнаду штете због злоупотребе права у висини тржишне закупнине

Ово је новији став Врховног суда Србије, повољнији је за туженог, јер је рок застарелости за накнаду штете 3 година, а за стицање без основа 10 година.

Резиме и критика изнетих ставова

Оно што је заједничко за ове правне ставове је да се висина накнаде за коришћење сувласничког дела непокретности другог сувласника везује за висину тржишне закупнине.

Заступајући туженог пред Првим општинским судом у Београду у предмету 6655/98 изнео сам тезу због чега сматрам да се висина накнаде за коришћење сувласничког дела непокретности другог сувласника не може везивати за висину тржишне закупнине па самим тим и да је тужбени захтев за стицање без основа или накнаду штете неоснован.

Да би се разрешила ова дилема треба одговорити на питање: **Да ли је између странака у спору закључен Уговор о закупу (ЗОО – члан 567).**

/1 Уговором о закупу обавезује се закуподавац да преда одређену ствар закупцу на употребу, а овај се обавезује да му за то плаћа одређену закупнину.

Основ тужбеног захтева је плаћање закупнине за предметни стан.

Неспорно је да Уговор о закупу није закључен, даје тужилац у предмету насловног суда П. бр. 6526/98 тражио као сувласник усељење у предметни стан, чиме је манифестовао намеру да у стану станује, а не да га издаје у закуп. Неспорно је и да тужени као сувласник има право да користи предметни стан, па самим тим сходно одредби члана 15. ст. 2, и чл. 15. ст. 4. Закона о основама својинскоправних односа тужени као сувласник се може противити да се стан или део стана издаје у закуп трећем лицу. Противљење туженог као сувласника, да се стан издаје трећем лицу у закуп је засновано на Закону о основним својинскоправним односима, па самим тим није противправно.

Пошто у понашању туженог нема елемената противправности, нема ни основа за накнаду штете коју би евентуално трпео тужилац. Ако се стан не може издавати у закуп трећем лицу, онда ни тужилац као сувласник, не може потраживати половину закупнине по тржишним ценама за предметни стан.

Ово правно становиште прихватио је Први општински суд у Београду у предмету П. бр. 6655/98 и Окружни суд у Београду, својом пресудом Гж.бр. 5537/03, тако да је формиран нови став, који гласи:

3. Сувласник чијим се делом непокретности други сувласник користио без правног основа нема право на накнаду за коришћење његовог дела непокретности у висини тржишне закупнине, нити право за накнаду штете

Извод из образложења првостепене одлуке

У конкретном случају се не ради о стицању без основа, јер тужени у утуженом периоду није убирао закупнину за предметни стан, већ је у истом становао.

По схватању овога суда ни са становишта примене законских одредби о одговорности за штету није било услова за усвајање тужбеног захтева. Тужилац исплату утуженог износа тражи на име неоснованог коришћења његове половине стана. Основаност тужбеног захтева се може ценити кроз оцену питања да ли је на тај начин тужени спречио повећање имовине тужиоца, у ком случају

би тужилац трпео штету у виду измакле користи (чл. 155 ЗОО). Право на накнаду измакле користи припада тужиоцу уколико би радњама туженог био спречен да оствари добитак који би се могао основано очекивати, према редовном току ствари или према посебним околностима.

Када се имају у виду посебне околности може се закључити да нема извесности, као услова за накнаду штете, да ће наступити измакла добит.

Разлози за овакав закључак су следећи:

- Парничне странке су сувласници на идеалним, а не реално опредељеним деловима предметног стана. Цео стан користи тужени и тиме фактички онемогућава закуп стана па и само на €, на којој је сувласник тужилац.
- Имајући у виду одредбе чл. 15. ст.2 и члана 15. ст. 4. Закона о основама својинско правних односа, нужна је сагласност сувласника за издавање ствари или дела ствари у закуп.
- Како таква сагласност међу парничним странкама није постигнута, није било ни основано очекивати да тужилац оствари износ закупнине како га је постављеним тужбеним захтевом определио. Самим тим нема ни услова да евентуалном применом члана 189. у вези члана 155. ЗОО од туженог издејствује њихову исплату.

Извод из образложења другостепене одлуке

Другостепени суд обијајући жалбу тужиоца против првостепене пресуде, као неосновану, прихвата као јасне и разумљиве разлоге, које је дао првостепени суд и који упућује на неоснованост тужбеног захтева. Окружни суд у Београду сматра да се тужени није неосновано обогатио, јер није издавао стан и по том основу убирао прихода, а осим тога као сувласник са $\frac{1}{2}$ на предметном стану, није без правног осова користио предметни стан за становање.

Наравоученије

У свакодневном животу и пракси често наилазимо на проблеме, за које нам изгледа да их је немогуће решити. Не смемо не-

моћно дићи руке, већ се морамо борити. Да би смо скупили довољно снаге и воље, неопходних за борбу која предстоји идеја водиља нам је античка мисао која гласи: „Нико у животу није остварио могуће, ако није тежио немогућем“.

У конкретном случају сам на примеру приказао да можемо кроз анализу и критику одређених ставова, формирати нов, потпуно измењен став. Иако лично сматрам да је правни став, изнет у пресудама Општинског и Окружног суда у Београду исправан, ови ставови биће и треба да буду изложени аргументованој критици, јер ауторитет ни једног човека не сме бити такав да не прихватимо боља решења, ако их неко буде изнео.

Љубиша Михајловић

Адвокат из Сврљиға

(Избор делова објављених текстова)

САМОВОЉА СУДИЈА И ТУЖИОЦА

Много је доказа који потврђују невиђену самовољу судија и тужилаца. Ко то не зна какво је сада суђење и оптужење? Укратко, суди се клеветницима и малим лоповима, јер велики криминалци не могу да уђу на врата судова. На примерима малих преступника доказују потребу свог постојања и оправдавају плате?! Поред тога – затворен је то систем, недодирљив, заштићен бедом независности. Та такозвана независност се убрзо претворила у самовлашће оних који прогањају самовласнике, кажњавају их и упућују их у затворе.

А ко ће судије или тужиоце да позове на одговорност, због незаконитости, евидентних, очигледних. Ко ће њих да отера у затвор? Они сами себе? Може ли се то? Наравно, не може. Како онда? Да, да, Скупштина је надлежна да изврши разрешење појединих судија и тужиоца! Да, али када то? Онда када то дође на ред. А када ће то бити? Судаћи по садашњем развоју догађаја – никада. То добро знају судије и тужиоци, па се понашају самовољно, самовласно, неодговорно, противзаконито, мимо закона. И, ником ништа. Истина у пракси је: пре свега су ту да примају плате и штите сами себе. Ко се усуди да их испитивачки бар погледа, наћи ће се на оптженичкој клупи, јер тужилаштво има задатак да прогони оне који на било који начин сметају управо судијама и тужиоцима, а судије да такве кажњавају, штитећи себе.

Нужан је посебан орган, биран од Скупштине, који ће до детаља пратити рад свих судија и тужиоца и предлагати разрешења по хитном поступку. Задатак тог тела би био да ненајављено, сваког дана, обиђе по неки од судова и тужилаштва, претресе рад тих

органа, као и да преиспита све случајеве на којима било ко довољно основано, аргументовано укаже, и предложи хитна разрешења судија и тужилаца.

ПЛАТЕ ПОСЛАНИКА

Условити плате посланика њиховим учинком! И, остаће без пара. Нужно то је. Знамо, радник за стругом прима плату за обављени посао, за одређени број производа. А политичари, посланици?

Е, они примају плате, дневнице, накнаде за одвојен живот (од народа) без обзира шта раде и ураде. Тако надаље неће моћи. Да, намеће се питање: ко ће то исправити?

Народ! – наравно. Самоорганизован, или организован уз помоћ оних који нису међу повлашћеном елитом, а хтели би да буду, те ће радо устати да помогну и збацивању садашњих јахача, да би се они попели на грбачи народа. Е, током револуционарних процеса донети закон о томе да плате посланика зависе од испуњене норме. Не, није тешко одредити норму: нпр. тридесет усвојених закона месечно, активно учешће у предлагању прописа, амандмана, критичка полемика у вези предложених законских прописа, контрола законодавне, управне и извршне власти, те и Владе, Председника државе, осталих највиших функционера, итд.

САМОВЛАШЋЕ СУДИЈА И ТУЖИЛАЦА

Законом је одређена надлежност и поступци судова и тужилаштва. Највиши орган, Скупштина, коју чине представници народа, доноси законе и наводно надгледа рад оних који само њој полажу рачуне. То чини – у име народа. Али, када је врховни орган блокиран, онда се они под контролом тог органа понашају неодговорно, противзаконито, те у тужилаштву и судству царује самовоља. Кога ће гонити и судити, зависи од личне воље, каприца, самовоље, ниских страсти, цена и уцена и много чега другог. Да је стање другачије, многи би се само насмејали и рекли: Ма, пусти, ... трабуња ... Али је стање управо такво, напред описано, те ће уследити такође незаконит прогон ... У рукавицама или отворено, видећемо, али то ће бити изнето у јавност.

Било би нужно што пре изабрати *Правосудни инспекторат*, од пензионисаних судија, адвоката, познатих правника, именовати баш такве, а због потпуне независности. Надлежност тог органа би било – стручна контрола рада судија и тужилаштва, те и преиспитивање основаности конкретних притужби. Тај орган би Скупштини предлагао судије и тужиоце које би требало разрешити. Садашња ситуација је неодржива: једино судство и тужилаштво преиспитује своје посланике и тобож предлаже разрешења, чега није било и неће бити. Странацких обрачуна је ипак било и у правосуђу. Али само то.

Дакле, Правосудни инспекторат би претресао свеопшти рад судова и тужилаштва и прогонио оне којима тамо није место, било због чега.

Коме то одговарају неодговорне судије и тужиоци? Наведите примере полагања рачуна, одговорности због незаконитости којих је евидентно превише. Да, смењени су, замењени само они – који су раније припадали другим странкама, којима је дотични судија припадао. Наравно да је то истина, и сви смо били очевици таквих догађаја. Спомињана лустрација је започела и завршила се на томе. Играрија је то била, а преиспитивању рада судова, судија и тужилаштва, те тужиоца – се мора прионути веома озбиљно и то одмах.

АДВОКАТСКИМ КОМОРАМА СРБИЈЕ

Сведоци смо лоших, веома лоших, чак ужасних друштвених прилика, све горег стања у нашој држави. Друштвена збиља је из дана у дан све гора. Свеукупни узрок таквом стању је непроизводња, с тим што се оживљавање производње не може очекивати у скорашње време. Дакле, друштвене прилике ће се све више погоршавати, односи међу људима постајати све напетији, до пуцања.

Мора се бити активан у таквој ситуацији, јер се ради о нашој судбини, судбини наше државе и нашег народа. Намеће се питање: улога адвоката и органа у датим условима?

Током историје било је много примера предводника из редова адвоката. И данас широм света, је веома много вођа из редова бранитеља права, правде и праведне државе.

Шта је са нама? Јесмо ли ми довољно активни, или на све гледамо као на оно што се догађа неким другима, негде далеко,

просторно и временски удаљено од нас, те ми са тиме немамо никакве везе, не можемо ништа да учинимо, допринесемо, мењамо.

Свакако да није тако, да адвокати и наша организација мора све да чини зарад свог народа и своје државе, те ради самих себе.

Кренимо зато у акцију, али одмах, јер касније ће бити касно.

Стаavimo на дневни ред свих наших органа и форума, и то што пре, питање:

• **Улога адвоката и њихових организација у време транзиције.**

Детаљно разрадити то питање и ставити га на дневни ред.

Предложимо Скупштини Србије и конкретне мере. На пример, доношење:

– **Закона о преиспитивању.**

Овим Законом било би наложено преиспитивања свега што је битно, а што се догађало у последње, нпр. две деценије. Ради се наравно, пре свега о: криминалним понашањима, о свеколикој борби против криминала. Одмах истаћи, а због правне сигурности: негативне последице би трпели само они који су злоупотребом положаја, власти – самовољно одлучивали, мимо закона, а зарад свог интереса и користи својих ближњих. Тај пројекат заслужује детаљније образложење.

Затим, сведоци смо и празних судских ходника, и то углавном због – високих судских такси. Тим таксама требају, наводно, да буду плаћене судије. Никада то није било. На тај начин омогућена је самовоља, незаконито понашање имућних, на штету сиромашних, којих је у великој већини. Такво стање заслужује хитне измене у смислу: таксе нека буду и у два пута већем износу, али нека их плати онај ко изгуби спор, након правоснажног пре суђења. У интересу државе је: ваљано регулисање питања плаћања судија, тужилаца, инспектора ... али решавање тог питања не сме да препусти њима самима, због много разлога.

На дневни ред организације адвоката ставити сва друга питања.

Примера ради: непринципијелне коалиције судија, тужилаца и адвоката, зарад стицања појединачне незаконите добити. Непринципијелна коалиција се састоји од удруживања појединих тужилаца, судија и адвоката чак и ради прогона својих колега, у циљу освајања власти, кажњавања непослушних, слободних духом и

акцијом. Пример: стања у АК Ниш, и испољене тенденције у правцу напред наведеног.

Очигледна је самовоља судија и тужилаца, који су у: затвореном, изолованом, недодирљивом систему, јер не полагају никоме рачуне, а требало би Скупштини, с тим што наш највиши државни орган има преча посла, проблема, те се судије и тужиоци понашају као суверени, изнад и изван државе и друштва, закона. Последњи а очит пример: Министар Батић је јавно изјављивао: из суда и тужилаштва упућиване оптужбе да се меша у правосуђе? Наравно да би један од задатака Министра правде био и тај да предлаже законске прописе ради увођења реда у правосуђе, а то не може ако не сагледа до детаља стање у тој врло важној, најважнијој сфери друштвеног и државног живота. Могу да оптуже и да суде било коме, те посебно онима, па и адвокатима, који им се због било чега замере, не уклопе се у систем незаконите расподеле итд. Закон стављају на страну, они постају закон.

Било би упутно да од стране адвоката потекне иницијатива за усвајање законских прописа по којима запослени у непривреди не би могли примати више од запослених у производњи, затим, о примањима представника, као на пример, посланика, која би, за сада била: загарантовани минимални, уз – нека то буде наглашено – бесплатан превоз, смештај и исхрану у дане заседања Скупштине. Затим, да њихова награда расте са порастом стандарда народа, зарад кога постоје и чију бригу брину, а бринуће је конкретније ако бољитак народа директно побољшава њихов положај. Не, није тачно да не би онда било заинтересованих за посланике, било би само јасно речено ко се не занима за народ, а такви и не требају бити посланици ... Видимо, посредством телевизије, како се посланици кревеље у Скупштини, међусобно обрачунавају у свом интересу, а на штету народа.

Наравно да све споменуто, као и друго, може бити, и мора, детаљно обрађено од више колега – адвоката, или од великог броја, али је нужно иницијативу приближити органима и појединцима, предочити је на примерне начине, те објављивањем у нашем часопису.

Молим обавештење да ли су ове иницијативе разматране, или појединце у нашим органима није брига за организацију адвоката и државу, те ће у том случају на стотине адвоката бити обавештено и позвано зарад смењивања оних који су у органима адвоката само зарад хвалисања код супруга и свастика.

Илија Рагуловић
Адвокат из Ниша

КОМАД НЕБА НА ЗЕМЉИ

Из хексагона природних права, као што су то право на живот, право на имовину, право на слободу, право на правду, право на правну државу и право на интелектуална и културна прага, Адвокат брани сва ова Права!

И због тога, као што се Христос издваја међу људима, као што се Библија издваја међу књигама, као што се гробље издваја међу боравиштима, као што се вечност издваја међу временима, као што се Бела Хамваш издваја међу књижевницима, тако се адвокатска делатност издваја међу свим људским делатностима.

Уосталом, ова људска делатност има нечег аутентично метафизичко-онтолошког, јер се на њу односи мисао максима Исповедника, која долази Одозго, овако:

„Нико се не спасава сам, него увек са другима. Свако је због другог рођен“.

Очигледно, Адвокат је рођен због другог!

Ако је за Судију речено да ићи њему значи ићи Правди (мада већ поодавно мислим да ићи Судији значи ићи Казни), онда се за Адвоката може рећи да ићи Адвокату значи ићи борцу за примену Закона!

Нажалост, ово није време поштовања хексагона природних права, нити Magna carta libertatum из 1215. г., нити Habeas corpus акта из 1679. г, нити Опште декларације о правима човека и

грађанина од 26. VIII 1789. г., него је ово време геринговског схватања права „да је право политика силе“, или, геринговског конципирања права као „права уништавања и истребљења“, или, лењиновског схватања права као „права уништавања, пљачкања и рушења“, или троцкистичког схватања права као „права гвожђа и крви“, или дантоновског поимања права да „неће судити краљу, него ће га убити“, или, кафкијанском схватању права у коме је „суд неприступачан доказима, пошто разлози немају вредност имајући у виду да им је претпостављена потреба за осудом“.

Ако је то тако, а јесте, произилази да Адвокат, формално правно, стално губи, у оквиру рада на, парнице са овим Правом Силе!

Међутим, ако је Адвокат губитник у координатама дана, онда је добитник у координатама историје, с обзиром да се као побеђени оименио и постао професионална Једнина, професионално Једно, професионална Вечност!

Једноставно, осуђени су увек побеђивали своје судије, па је тако Христос победио Пилата, Сократ је победио Суд Хелијаста, Томас Мор је победио онај црни Су инквизиције, Слободан Јовановић је победио црвени Суд инквизиционирања, Драгутин Димитријевић зв. Апис је победио сиви Суд Безакоња, Јан Хус је победио Суд Ломаче, Антигона је победила Суд Креонта!

Исто тако, Платон је покушао да брани и одбрани Сократа, али су га Хелијаста, повицима „силази, силази“, истерали са говорнице. Но, Платон је постао и остао Платон, а његови тзв. Дневни победници су постали анонимци, аморфници, безличници, смртници, пужевници, балавтраговници. Не заборавимо, ипак, да су Пилат и Јуда извршили самоубиство, а Судије у Суду Потребе доживеле су онтолошки суицид! И Дантон, непосредно пред своје гиљотинирање, доживљава покајање, рекавши: „Боље је бити убоги рибар, него владати људима“.

Правна жртва увек побеђује своје правне Победнике!

Једном речју, Поље Права побеђује, у историји, Пустућу Неправа!

Јер, жртва је увек праведник, праведник је увек Закон, Закон је увек Једнина, Једнина је увек Вечност, Вечност је увек Смисао, Смисао је увек нешто „за све године које ће затим доћи“.

Дакле, у Суду Потребе право постаје Насиље, Право постаје Пустиња Неправа, Судије постају правни разбојници, Судница постаје Правна Хајдучка пећина!

Суд Потребе се увек дешава када је неприступачан доказима и када је приступачан Потреби за осудом. Тада се примењује онај безлични, иморални, квазимодовски, јаговски, потопски, окреченобелогробски, ођаволисани, осатанисани, анакондски, орвеловски, иродовски, паукасти, осасти, адски, шеолски, ахримановски, шигаљовски, животињско-фармерски, разбојнички, насилнички, терористички, гернички, каински, дневни, лажни, охолнички, самовољни, идолопоклонички, еветовски доказ, алиас речено, Инквизициони доказ.

Значи, кад се пређу ове рубиконске границе противзаконитости, а видимо да се стално прелазе, онда постаје све бесмислено, опустошено, ирационално, празно, сахарасто, ништавно и уништено. Тада долази до Хирошиме законитости, долази до Хирошиме смисла живота, долази до Хирошиме човековог дигнитета, долази до Потопа људскости.

У оваквој ситуацији, Адвокат испречује Суд Закона овом Суду Потребе, па зато он мора да поседује логос, слободу, достојанство и паничну заљубљеност у смисао свога позива!

Он је онај чудесни и чаробни Мојсијев штап у заустављању зла Безакоња и успостављању добра Закона, јер адвокатско дрво Живота увек побеђује мач освете Безакоња!

И, Беседа на Гори се придружује овој неподношљивој потреби за применом Закона, рекавши:

„Глас за законом и правдом је Осмо блаженство.“

Примена Закона значи Сагласје, примена Потребе за Осудом значи Насиље!

Ових дана, води се прави рат између Суда Закона и Суда Потребе. Ова борба није се овако жестоко водила још од оних голооточакких времена, с обзиром да се сада, ипак, „једно збори, а друго ради“. А, најтеже Безакоње представља не примењивање Закона!

Иначе, власт је увек гледала на Скупштину као на своју „личну писарницу“, на Устав као на нешто што се не примењује, на Државу као свој домазлук и на Судије као на „ћирице“ које треба

ставити испод сача своје самовоље, с обзиром да она не воли сметње.

Тешко се подноси сазнање да неистина има моћ, а истина да је немоћна. Човек живи у непрекидној стрепњи да ће истина бити прогнана са земље и да ће овде остати незаштићен, па то представља смисао сваке његове побуне. Није спорно да се свет не позива на истину, него на већину. Мишљење већине нема никакве везе са истином, али то мишљење врши функцију истине у корумпираној заједници.

Један романтичарски правни занос рекао је да без Судија нема права, а без права живот нема никаквих вредности, али овај метафизички филозофем, јуристичког порекла, треба исправити тако што треба рећи да без Адвоката није обезбеђена примена Закона!

Стварно, адвокатска делатност, у овом свету, долази Одозго!

Јер, њена Луча Микрокозма гласи:

„Мој онтос је примена Закона, па у њему се налази спасење моје и слава моја, град и пристаниште моје је у Закону“!

Но, то не значи да међу Адвокатима постоји једна идилична пасторала имајући у виду да међу њима постоји а) адвокатско Плећство (коленивићи), б) адвокатска Аристократија (најбољи) и в) адвокатска Чандала (митомани, игноранти, преваранти и бројачи новца).

Ипак, ако Власт заобилази даровите и бира осредње, обележене и ограничене, адвокатска делатност бира најбоље (аристое) и овај Закон о адвокатури ће томе дати пресудни допринос!

Из ових аксиолошких рефлексија произилази закључак да „бреме цивилизованог човека“, на овом државном простору, у погледу његовог цивилизовања и живота по регулама, лежи, у првом реду, на плећима адвокатске делатности!

Ову делатност зато доживљавам као Комад Неба на Земљи и за коју се може рећи:

„Ја сам сама, а они су сви“ (Ф. М. Достојевски).

Коначно, овогодишња Нобелова награда за мир додељена је адвокату Ширин Ебади, из Ирана, па ово признање најбоље потврђује веродостојност ових аксиолошких рефлексија о значају и вредности адвокатске делатности.

ИЗ РАДА ХАШКОГ СУДА

др Бранислав Фајић

Правни аналитичар

НАСТАВАК РАДА ХАШКОГ ТРИБУНАЛА*

По оптужници коју је потврдио судија Хашког трибунала 14. фебруара 2003. године против др Војислава Шешеља, Војислав Шешељ је сам, добровољно отпутовао у Хаг 24. фебруара и 26. фебруара је изведен пред судију, председника Другог кривичног већа, да се изјасни о кривици за дела која му се стављају на терет. Он је 26. фебруара изашао пред судију (одбио изјашњење о кривици) за 30 дана из процедуралних разлога, пошто је ставио примедбе на језик оптужнице и неразумљивост, као и неке друге приговоре. Овим је започела нова фаза у раду Хашког трибунала, на почетку 2003. године.

Поред суђења Милошевићу ово је суђење изазвало велико интересовање али и узнемиреност домаће јавности. Сада се увиђа да су суђења пред Хашким трибуналом, можда, највећа опасност за наш статус у међународној заједници, колективни и појединачни статус.

Пре доласка Шешеља пред Хашки трибунал 17. децембра 2002. године завршен је доказни поступак пред истим судом против Биљане Плавшић и 27. фебруара 2003. године изрекао јој казну од 11 година затвора, пошто је признала кривицу.

* Подсећамо на наша два ранија текста о Хашком трибуналу објављена у „Економској политици“ бр. 2621 од 15. јула и бр. 2633 од 07. октобра 2002. године. Ово је трећи текст којим желимо пропратити рад Хашког трибунала на почетку 2004. године до завршетка доказа оптужбе.

У интервјуу листа „Борба“ од недеље 12–13 октобра 2002. године, на стр. 11. адвокат Т. Фила у вези са Хашким трибуналом рекао је:

„Бојим се да ћу мало тога доброг да кажем. Од почетка сам тврдио да је то нелегитиман суд, као и већина стручњака у свету“.

Дакле, у вези са легитимношћу тог суда и даље постоје неслагања, чак и код оних који учествују у раду тог суда, а нарочито се негативно изражавају о легитимности тог суда наши правни теоретичари државе и права и међународног права. И поред тога, тај суд је реалност и нема другог избора него да се поверује у правичност судија тог суда као истакнутих правника у својим земљама, у њихову етику, професионализам, стручност и морал.

Термин „правда“ је често у употреби у том суду. Трагање за генералном (општом) правдом и специјалном, индивидуалном правдом јесте једно више филозофско него правно питање. Ипак, сви базирају своја гледишта на хипотези о правди.

Онај други хашки суд, који је надлежан за решавање по тужбама за ратну штету носи назив: „Међународни суд правде“ и он је стални међународни суд, па се често бркају у нашој јавности ова два суда. Хашки трибунал, како смо раније изнели, јесте *ad hoc*, тј. по потреби, привремено, образовани суд за почињене злочине у бившој Југославији, на њеним подручјима на којима су вођени ратови. Ова два суда треба разликовати, јер и Међународни суд правде прогласио се надлежним да решава по тужбама Босне и Херцеговине и Хрватске против Југославије, сада Србије и Црне Горе, за накнаду ратне штете нанесене у тим ратовима. Значај ових питања превазилази оквир у интерес наше земље. Створен је и стални Међународни кривични суд конвенцијом утврђеном у Риму 2001. године, тзв. Римским уговором, који је потврдила и наша земља, али тиме није стављен ван деловања *ad hoc* Хашки трибунал за бившу Југославију, већ је добио мандат да доврши процесе за ратне злочине почињене на подручјима бивше Југославије.

Такозвани *amicus-i curi-e* (пријатељи суда) имају задатак да помажу суду да утврди истину и то тако да делују и у корист оптуженог Слободана Милошевића а не само у корист суда, тј. да делују у корист утврђивања истине и правде као универзалног

принципа. Колико су они то у могућности – не зависи само од њих. Пријатељи суда, чини нам се, нису до сада допринели разјашњењу било којег питања. Они су се држали резервисано после искуства са трећим амикусом Владимиривим, који је дисквалификован због давања изјава медијима.

Хашки трибунал за правнике – судије јесте пример систематичности у раду и уважавања права оптуженог и других учесника у кривичном поступку, уважавања сведока и уважавања правила поступка. Нису баш за нас свети процесна права окривљених и оптужених, њихова телесна сигурност у притвору и преткривичном поступку, приговори на оптужнице, положај у току главног претреса, заштита окривљеног и оптуженог итд. Хашки трибунал у том погледу може да буде позитиван пример.

Посебну пажњу заслужује јавност рада Хашког трибунала. Преносе се преко ТВ суђења оптуженима и њихова одбрана, изводе се докази пред ТВ камерама. Показало се да је то један врло значајан елемент у раду кривичног суда. Наши судови су затворени. Забрањено је ТВ снимање, као што је и рад влада на њиховим седницама затворен. Неопходно је и у том погледу демократизовати суд и извршне органе у нас и тако побољшати квалитет вршења власти. Нека се јавно покаже ко може да исправно води кривични поступак, како се изводе докази и које и колике се казне изричу. Да ли смо способни да применимо такав начин рада?

У фази реформисања судске и извршне власти и органа државне управе и јавних служби, изнутра, треба ове компоненте уградити у систем и тако учинити, доступним јавности рад органа унутрашњих послова, јавног тужилаштва и суда.

Није исправно да се ради конспиративно у стварима које треба да буду јавне. С друге стране, није исправно да се све ствари износе пред јавност. Ствари по захтеву странака да се преносе јавно треба излагати јавности, с тим да се не дозвољава злоупотреба јавности. Исто тако, друштвено значајне ствари треба јавно преносити због интереса грађана и контроле јавности над радом јавних органа. Међусобна веза између правилног рада органа и јавности њиховог рада свакако постоји. Сада имамо јасан недостатак јавности у раду државних и других органа, изузев скупштина република које се јавно преносе на ТВ. Јавност проширити и на друге органе. Хашки трибунал јесте поучан и у том погледу.

Он спречава злоупотребу јавности и предвиђа казне и води истраге о тим злоупотребама, чак и од стране сведока оптужбе, и др.

Не мислимо кад износимо ове напомене у вези са позитивним елементима у раду Хашког трибунала да је тај комбиновани common law систем и систем континенталног права најсрећније примењен или довољно адекватан за процесе који се тамо воде. Али, полазећи од рада тог суда, треба извучити поуке и закључке за нашу будућу праксу. Наша пракса није довољно савремена у духу европске и англо америчке судске праксе и ако ми припадамо континенталном (европском) систему права. Судска пракса и нарочито прецеденти као и обичајно право треба да заузму значајније место у нашем праву. Хашки трибунал је сачинио статут и правила на основу којих у целини обавља суђења за бившу Југославију. Тај систем аутономног регулисања правила рада суда може да буде размотрен као преседан из кога могу да буду извучене одговарајуће поуке.

Обимност суђења и регистровање доказа као и изјава и докумената јесте импресивно значајна за будућу праксу свих судова и за метод њиховог рада. Хашки трибунал, према изложеном, треба пратити како у лаичкој још више и у правничкој јавности, анализирати његове активности и рад, као и правила поступка која примењује у свом раду. То ће бити од користи за све и за унапређење судске делатности уопште.

ИЗ ПРАВНЕ ПРОШЛОСТИ

Приредио: Милош П. Пејовић

Адвокат из Београда

СЕЋАЊЕ

Др Војислав М. Вујанац (30. 01. 1896 – 21. 07. 1941)

СЈАЈНА ОДБРАНА ВЕЛИКОГ АДВОКАТА

Ова је одбрана дата од стране адвоката Војислава М. Вујанца, на главном претресу одржаном пред Окружним судом за град Београд у децембру 1934. г. по оптужењу против г. г. Др. Милете Новаковића, професора универзитета, Михајла Јовановића, председника суда у пензији, Мирка Лонткијевића, начелника министарства у пензији; Александра Недељковића, Косте Трајковића и Душана Миљковића, адвоката из Београда због кривичног дела из чл. 387, 384. и 133. Кривичног законика.

Штампано по жељи пријатеља

I

Ретки су случајеви и процеси у којима се чују овако сјајне речи и одбране. Кад кажем сјајне речи и одбране не кажем то само као комплимент, већ кажем да су сјајне зато што у себи сједињују две ствари. Ти говори сједињују знање, ерудицију, с једне стра-

не, и елоквенцију, с друге стране, а кад се та два елемента нађу у једном пледоајеу онда је то уистину сјајна одбрана.

Њихови творци, прави мајстори били су на тај начин истински помагачи суда.

Они су заиста испунили своју дужност до краја, испунили су је савршено.

И кад се томе дода још ово научно, да не кажем уметничко вођење процеса од стране суда, онда овај процес и по својој форми и по својој садржини чини уистину један датум у нашем правосуђу и то што он чини датум у нашем правосуђу, што је све тако било, то је оно што ме одушевљава.

... Али господо, прошли су ти сјајни говори, а њихова аргументација и елоквенција биле су такве, да су, по моме уверењу, потпуно порушиле оптужницу и све њене тврдње. Све је испитано, све је размотрено и ствар је како се то обично каже постала већ зрела за решавање. И ја се сада питам, да ли сам ја, а можда и остали који за мном долазе, да ли сам ја још овде потребан и шта ће уопште да значи моја помоћ после свега што сте већ имали прилике да чујете. Ја се бојим да не испаднем, ако ништа друго, претенциозан, и мене ово стање, у коме се сада налазим, подсећа на једну ствар коју је у своје време изнео г. Мићун Павићевић. Кад је Краљ Никола огласио рат Турској и кад се већ загазило у рат, каже Мићун Павићевић, задесила су се два Црногорца у Бугарској, па из патриотизма или из чега другог, вели, послаше депешу Краљу Николи и упиташе га: „Јави нам да ли да ми дођемо тамо ил да ударимо с бока“. Тако и мени изгледа да поред све ове силе елоквенције и аргумената и ја треба да употребим своју скромну снагу да ударим са стране. Па ипак, господо, мени је дужност да макар и најмање послужим овој праведној ствари. Има још нешто због чега не могу да се уздржим од ма каквог говора. То је ово. Имамо овде у овоме процесу једног човека кога смо ми скоро сасвим заборавили и кога за последњих пуних седам дана нико не спомену нити шта запита, и који се свакако мора запитати: Па шта ћу ја овде? Нити ме шта питају, нити о мени говоре? Тај неко, господо, у овом процесу то је оптужени (адвокат) Миљковић кога ја браним. То је најјаснији доказ, као и оно што ћу даље да изнесем, да је тај човек збиља неправедно оптужен.

II

... Адвокатски позив, као и сваки други, има своју величину и лепоту с једне стране и своју мизерију с друге стране. Слобода је господо, највеће добро овог света. Без слободе нема живота, нема среће ни задовољства ни људског достојанства. Слобода личности, слобода кретања, слобода мисли и слобода духа, то је оно без чега човеку нема опстанка. Она је потребна сваком грађанину. Сви људи немају слободу или је немају подједнако. Нарочито сиромашна класа у њој оскудева, она је има понајмање, док они више господски редови имају је увек више. И због тога што ту слободу не уживају сви редови подједнако, због тога је слобода једно велико људско добро. Адвокатски ред ужива то добро. Дужности адвоката да ту слободу коју ужива искористи за слободу других. Зато се адвокату не сме никада да одузме слобода, јер би после тога завладала тиранија. Живећи у тој слободи независно од сваке власти, од сваког утицаја, ми (адвокати) смо способни да се боримо за туђу слободу, а борити се за туђу слободу и туђа права то је величина адвокатског позива, а уживати ту слободу, то је његова лепота. Али ко се уживи у то правно добро, слободу, никада је више не напушта, макар наишао ма на какве тешкоће и незгоде. Зато је и разумљиво што се адвокати тешко враћају у друге професије. Не дам своју слободу за све благо овог света, и све ћу за њу да трпим! Али у нашем животу има нешто што ја називам празним просторима. Празни простор је кад ми трпимо материјално и то смо ми сви осетили и осећамо. У животу адвоката, господо, има горких дана и залогаја и ако нешто погрешимо и пропустимо у своме раду, то може да учини да све изгубимо и да цео живот промашимо. Ми смо зато врло опрезни и морамо то бити, морамо увек помишљати на најгоре, јер испред нас ништа не стоји и иза нас ништа не стоји него ми сами. Ја бих рекао да нашу лађу носе вечите буре и ветрови: никад мира, никад сигурности и због тога треба да имамо једну циновску снагу и срећу од колевке па да се одржимо. И кад је Трајковић рекао: „Ја њима верујем, али ја помишљам на евентуалности, помишљам да после њих може доћи неко други и да може то злоупотребити не знајући у чему је ствар“, Трајковић није казао неистину. То није говорио Трајковић, то је говорила његова подсвест, то је говорио адвокат иза кога стоје празни простори. Ја сам га разумео јер сам и ја адвокат, а неко се је осмехнуо на то зато што га није разумео.

III

... Господо, ко је Миљковић? Да вам објасним његову личност ја морам нешто друго да кажем. Професија, господо, јако утиче на човека, велики је њен утицај у разним правцима. Професија ствара код човека чак и његово политичко мишљење. Ви знате да су обично лекари, адвокати и остали људи слободне професије увек опозиционо расположени. То чини професија која утиче да се код човека стварају либерални погледи. Професија не само да утиче на став политичког живота, већ је толико снажна да често пута изграђује човека. Ви сте видели да пасионирани аутомобилисти говоре само о воланима, да има на пример адвоката који говоре једнако само о тапијама, судија које говоре само о одлукама Касационог суда итд. Професија тако прождире човека, и колико је у стању да утиче на њега показује пример онога старог пензионера који је дуго водио деловодни протокол у канцеларији, па кад је отишао у пензију водио га је и код куће до гроба. Али професија ствара господо, и морал код човека, професионални морал којим се лични морал допуњава. Али као што постоји утицај професије на човека исто тако постоји и утицај човека на професију. Има адвоката који својом појавом у адвокатском реду стварају нови тип адвоката, као што су на пример Моро Дјафери, Пеонкаре итд. Има професора који стварају нови тип професора као што је био пок. Скерлић. И ако хоћемо да говоримо о Миљковићу као о човеку, има нешто што ми сви знамо, да Миљковић је човек који је својим моралом стварао професионални морал и ја жалим што је он морао да дође пред овај суд и да му се уреже у душу једна велика људска неправда. Миљковић није способан да некога подмити, ја Вас уверавам да би он од тога поцрнео.

IV

Господо, било је једно доба у кривичном праву када су судови кажњавали животиње. Кажњавао се коњ или вепар ако изрије туђу земљу, зато што се по ондашњем схватању кажњавао чин. О човеку се није водило рачуна. И требао је да се роди Чезаре Ломброзо да докаже целоме свету да је човек пречи од сваког чина. Он је доказао да чин треба процењивати с обзиром на личност од које проистиче а не личност с обзиром на чин који јој се инпутира. Дешава се, господо, да се око некога човека сплету неке окол-

ности и он постаје сумњив, али ипак на крају крајева правда побеђује. И треба да победи јер оно што је здраво у целом том сплету, то је тај човек, морални човек. За мене је важнији Миљковић и ови људи који одговарају овде него оне индиције које су се овде могле чути. И ја мислим да приликом решавања ове ствари треба прво то имати у виду па тек онда све остало.

* * *

Адвокат Војислав Вујанац рођен је 30. јануара 1869. у Земуну. Завршио је правни факултет и докторат у Монпељеу, Француска.

У именик адвоката у Београду уписао се 15. јануара 1923. године.

Његов ентузијазам и рад прерано је прекинут током окупације јер је био интерниран у логор на Бањици где је 21. јула 1941. године стрељан у 45. години живота (подаци преузети из *Историје југословенске адвокатуре*, књига II).

ПРИКАЗИ

др Борђе Н. Лојић

Београд

**Приказ књиге мр Бранислава Ристивојевића: *Одговорност
за радње њојчињеноџ у међународном кривичном њраву:
командна одговорност***

(Нови Сад, 2003, издање аутора, стр. 172)

Последњих десетак година у најширој јавности као и у стручној правничкој јавности је предмет интересовања и расправе постала је тзв. командна одговорност. Сасвим сигурно да о командној одговорности се не би расправљало нити би било у центру пажње и интересовања да није било Међународног кривичног трибунала у Хагу. До тада о командној одговорности се веома мало знало уопште у науци међународног кривичног права. С друге стране командна одговорност није била предвиђена ни у једном савременом кривичном законодавству.

Као што смо навели последњих десетак година у страној кривичној литератури појавило се је доста чланака, расправа, осврта, коментара и приказа о командној одговорности. То су углавном англо-саксонски аутори који у највећој мери дају објашњења, приказе и коментаре на Статут Међународног кривичног трибунала у Хагу који предвиђа командну одговорност. Већина аутора подржава институт командне одговорности, тврдећи поред осталог да је у питању међународно обичајно право које предвиђа командну одговорност. Поједини аутори се позивају да командна одговорност је настала још у Средњем веку када је 1474. године у

Немачкој осуђен на смрт извесни Петер фон Хагенбах због више кривичних дела убистава, силовања, злостављања, конфискације имовине и др. Затим, наводе да се овај институт у новијој историји примењивао за време и после Првог и Другог светског рата. Посебно се у литератури наводи случај суђења јапанском генералу Томујоки Јамашити (Tomoyuki Yamashita) коме је судио амерички војни суд 1945. године за ратне злочине против цивилног становништва и ратних заробљеника. Чињеница да после случаја Јамашита није постојао ниједан случај у коме се применио институт командне одговорности. Једино је Први допунски протокол из 1977. године уз Женевске конвенције из 1949. године у члану 86. став 2. под називом Непредузимање мера, предвиђао старешинску одговорност команданта за његове потчињене који су извршили кривична дела. Међународни кривични трибунал у Хагу је у свом Статуту у члану 7. став 3. преузео наведену одредбу из Првог допунског протокола из 1977. године уз Женевске конвенције из 1949. године. Затим, Статут Међународног кривичног суда (Римски статут) у члану 28. предвиђа командну одговорност.

У пракси Међународног кривичног трибунала у Хагу, где се суди оптуженима за ратне злочине командна одговорност је доминантна у многим оптужницама и пресудама. Чињеница да је међу оптуженима највише Срба посебно је изазвала интересовање – како најшире наше јавности, тако и наше стручне јавности – за читав рад овог суда, али и за институт *командне одговорности*. У нашој кривичноправној литератури и у науци све до настанка Међународног кривичног трибунала у Хагу о институту командне одговорности није писано ни расправљано. Тек после оснивања и рада тога суда настају и код нас, углавном у нашој правној периодици, чланци, расправе, коментари, прикази и осврти о командној одговорности, укупно десетак радова. Постоје и две монографије: др Александар Игњатовић: *Командна одговорности у међународном кривичном праву*, Београд, 2002, стр. 317 и мр Бранислав Ристивојевић: *Одговорности за радње појичињеног у међународном кривичном праву: командна одговорности*, Нови Сад, 2003, стр. 172.

Пред нама је књига мр Бранислава Ристивојевића, асистента Правног факултета у Новом Саду: *Одговорности за радње појичињеног у међународном кривичном праву: командна одговорности*, која представља како аутор наводи темељну прераду магистарског рада који је одбрањен на Правном факултету у Новом Саду 2001.

године. Поред увода у коме се објашњава предмет и циљ књиге, књига је подељена на два дела. Први део под насловом „Основна начелна питања командне одговорности“ и други део под насловом „Елементи командне одговорности“.

У првом делу књиге постоје три поглавља. У првом поглављу под насловом „О настанку командне одговорности“ обрађена су два питања: Настанак командне одговорности, где су обрађена најстарија пракса и теорија. Први светски рат, Други светски рат: настанак доктрине. Затим Развој доктрине командне одговорности приказује се развој ове доктрине у периоду после завршетка Другог светског рата као и савремена решења командне одговорности.

У другом поглављу основна схватања о кривичној одговорности дат је приказ постојећих схватања о кривичној одговорности англосаксонског права и континенталног права. Приказ и разматрања ова два схватања су значајна јер је то значајно у објашњењу института командне одговорности, пошто је овај институт настао у англо саксонском кривичном праву. Посебно је направљена разлика између америчког и енглеског права, јер је овај институт настао у америчком кривичном правцу. У трећем поглављу Начелна схватања командне одговорности обрађена су следећа питања: Одговорност за вршење злочина или одговорност за пропуштање, Командна одговорност није део међународног обичајног права, Аналогија у стварању командне одговорности, Зашто „доктрина“ и Положај командне одговорности у систему међународног кривичног права.

Други део „Елементи командне одговорности“, садржи прво поглавље Схватања о командној одговорности у пресудама, где је дат приказ случаја Јамашита, Акти Међународног војног суда за Далеки исток, Нирнбершки процеси, Случај Тојода, Командна одговорност према поратним одлукама, Командна одговорност у случају Мај-лај: развој или застоји Елементи командне одговорности према јуриспруденцији трибунала. Друго поглавље Командна одговорност у писаним изворима међународног права садржи Први додатни протокол, Статут Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију, Законик злочина против мира и безбедности човечанства, Статут Међународног кривичног суда, Командна одговорност у војним приручницима и упутствима. Треће поглавље Теоријска одредба командне одговорности: елементи садржи Дужност надређеног, Пропуштање дужности надређеног, облик виности за којим се врши пропуштање, Кривична

дела извршена од стране потчињеног, Узрочна веза између пропуштања надређеног и дела подређених и Одговорност за радње другог.

На крају су дата закључна разматрања и попис литературе.

Одмах на почетку овог кратког приказа мишљења смо да се ради о једној заиста вредној, значајној и корисној књизи. Наиме мр Бранислав Ристивојевић обрадио у својој књизи, а која су важна за разумевање и објашњење овог несвакидашњег института међународног кривичног права који је непознат у кривичном праву европских земаља па и у нашем кривичном праву, а која у наведених десетак чланака, расправа, коментара и осврта нису обрађена уопште или су недовољно обрађена.

Свакако да је значајан метод обраде ове проблематике који је применио мр Ристивојевић и то што је дао преглед, анализу, коментар и приказ најважнијих радова аутора, пре свега страних, који су обрађивали ову проблематику, као и њихове ставове о елементима доктрине командне одговорности. Поред наведеног, обрађени су и начелна питања командне одговорности, наводећи знатан број питања где не постоје јасни ставови, и где је аутор дао своје ставове и мишљења са одговарајућом аргументацијом.

Случај јапанског генерала Јамашите за који се у науци међународног кривичног права везује настанак института командне одговорности Мр Ристивојевић је детаљно обрадио. Посебно је указао на све етапе поступка на које је овај случај наилазио од првостепеног суда па све до Врховног суда САД, као и које су све правне и чињеничне празнине, нелогичности и мањкавости постојале у овом случају, а да најширој па и стручној јавности нису биле познате. Значајно је да случај Јамашита у нашој кривично-правној литератури и науци је само узгред наведен и није детаљније обрађен, тако да смо сада у прилици да сазнамо детаљно о овом случају за који се у међународном кривичном праву везује настанак командне одговорности. Аутор је обрадио и судску праксу Међународног кривичног трибунала у Хагу везану за командну одговорност, уствари само једну правоснажну одлуку тога суда о командној одговорности – случај Алексовски. Поред наведене пресуда аутор је обрадио и друге пресуде које се односе на ову материју а које нису правоснажне случајеве Блашкић, Кордић, Черкез и Челебићи.

Мр Ристивојевић је навео да скоро сви англосаксонски писци који су се бавили проблематиком командне одговорности слажу да је она део међународног обичајног права. Затим, да и Међународни кривични трибунал у Хагу у својим пресудама такође сматра да је командна одговорност део међународног обичајног права (пресуде Алексовски, Челебићи и Блашкић). Међутим, мр Ристивојевић сасвим основано и аргументовано износи свој став да командна одговорност није део међународног обичајног права и наводи да има доста страних аутора који имају исто мишљење.

У делу Теоријска одредба командне одговорности је уствари завршно поглавље књиге. Аутор је у овом делу резимирајући све елементе доктрине о којима је расправљао у предходним излагањима, покушао да пружи своје виђење те дефиниције. Затим, је дао своје мишљење о појединим институтима кривичног права који су повезани са командном одговорношћу, као што су дужности надређеног, пропуштање дужности надређеног, облик виности са којим се врши пропуштање, кривична дела извршена од стране подређеног, узрочна веза између пропуштања надређеног и дела подређених и одговорност за радње другог.

На крају овог кратког приказа може се несумњиво закључити да је књига мр Ристивојевића не само пионирски рад о контроверзном и недовољно обрађеном институту командне одговорности у нашој кривичноправној литератури и науци, него и значајан допринос науци међународног кривичног права у разјашњењу, анализи и критичкој обради. Појава ове књиге дошла је у прави час, јер је попунила празнину која се је осећала читаву деценију у нашој кривичноправној литератури и када се о командној одговорности знало сасвим мало и недовољно.

Сасвим извесно да ће наши научници и практичари са књигом мр Бранислава Ристивојевића имати прилику да се са целокупном проблематиком командне одговорности упознају на непосредан начин, не само путем дескрипције, што је до сада био најчешће случај са највећим бројем досадашњих радова у нашој литератури, него и са критичком анализом, упоредним правом страном судском праксом, ставовима, мишљењима и предлозима аутора. Са овом вредном и значајном књигом као и са више својих чланака из материје о командној одговорности, мр Ристивојевић је несумњиво постао један од наших водећих стручњака за проблематику командне одговорности.

Предраг Јањић

Адвокат из Београда

РАДОСЛАВ НЕДИЋ*: *Ананије* (прича)

Прича *Ананије*, коју објављујемо у овом броју *Бранича*, је једна од петнаестак сликовитих и духовитих прича које је Радослав Недић написао, а која је настала из дугогодишње богате адвокатске праксе, приказујући читаву драму, какве се понекад догађају у адвокатској канцеларији.

Аутор мајсторски осликава главне јунаке, са изузетним даром да у мало речи погоди карактер људи о којима пише и да нарочито духовитим и неочекиваним завршетком, да причу посебно обележи.

Овде ћемо у првом лицу изнети сажетак наведене „приче“ од самог аутора.

Адвокатска канцеларија је нека врста исповедаонице. У њој се дешавају људске драме, у које адвокат бива увучен вољно или невољно, али је сигурно да је његова улога деликатна и врло често одлучујућа у редоследу догађаја који ће уследити, а нарочито у последицама које понекад могу да буду и трагичне.

У њу долазе људи различитог профила, образовања и менталног склопа, тражећи помоћ у невољи која их је снашла, а у адвокату често виде пријатеља, саветника и не ретко, спаситеља!

Омален растом, продорног погледа и одлучног израза лица, на први поглед одавао је утисак војника. Добро је носио својих педесет и кусур година. Дубоке, уздужне боре, чиниле су му лице издуженијим и оцртавале трагове мукотрпне прошлости.

* Радослав Недић, председник АК Београда у периоду од 1994–1998. године, члан УО АК Србије, сада амбасадор СЦГ у Алжиру.

Звао се Ананије Вукотић. Бранио сам га неколико година раније у једној саобраћајки, коју је скривио у зимским условима на Лазаревачком путу. Нисам га познавао пре тога, али сам убрзо схватио да имам посла са изузетно честитим човеком.

Испричао ми је како је на залеђеном коловозу наишао на једну велику рупу, изгубио контролу над воланом, окренуо се попреко и изазвао троструки судар у коме су три лица доживела тешке повреде, а и он сам је једва живу главу извукао.

– Да не потегох ручну, оћа погинут! – Рече Ананије, правдајући своје окретање на сред пута.

У свој невољи, беше ми мало смешно, да неко може да повуче ручну кочницу у сред вожње!

– Ананије, немој то ни случајно да поменеш на суду, иначе ништа од обране, – рекох смирено.

– Ја, Бога ми, лагат не могу, па макар робијао сто година – одговори Ананије, чудећи се простор да сам од њега нешто слично могао да тражим.

– Не мораш лагат, Ананије, али ако те нико не пита за ту ручну, ти ћути! – Покушах да га убедим да не иде против самога себе.

Наравно, да на суђењу никоме није ни на памет могла пасти сулуда идеја да би неко у сред вожње могао повући ручну кочницу, па га нису ни питали, а Ананије ме је дисциплиновано послушао и тај детаљ није ни поменуо. Значи, за удес је била крива рупа на коловозу!

Дакле, појавио се на вратима моје канцеларије, смркнут и забринут. Поред њега супруга Лариса, Рускиња с којом се оженио одмах после Другог светског рата у време када је као млад војни кадар био послат у Совјетски Савез на дошколовање, али је као залуђени русофил, по повратку, поштено одробијао четири године на Голем отоку.

– Помоз Бог, Ананије! Које добро те доведе – ослових га, срдечно.

– Добро ни виђело, пријатељу мој! Дошо сам да те питам, оли ме бранит?

Одмах ми би јасно да се ради о нечем озбиљном. То се најбоље могло осетити по његовом гласу и очајном изразу лица његове супруге, скоро на граници суза.

– Шта си то учинио, кумим те Богом, Ананије, кад велиш да треба да те браним?

– Нијесам још ништа, но ћу учињет! – Одговори он, извади из тачне велики трофејни пиштољ „Валтер“ и спусти га на сто испред мене.

Лариса зацвиле, али је он ошину погледом.

– Мучи, жено! – рече кратко.

Она, јадница, само спусти главу. Плакала је у себи.

– Решио сам да убијем једну поган од човјека, па сам прво доша да те питам оли ме бранит, а онда да идем да завршим с оним гадом!

Видим да је враг однео шалу. Човек озбиљан, да озбиљнији не може бити, али шта да радим? Први пут у каријери ми је дошао клијент да ме ангажује пре извршеног кривичног дела!

– Слушај Ананије, ово је много озбиљна ствар да би могли да останемо на томе, да ћу ја да пристанем да те браним, а ти одеш, убијеш човека и готова прича. – Покушах с некаквим убеђивањем.

– Ада то није човјек, то је несој! То је рђа какву у животу нијеси видио, – закрвави Ананије очима.

– Стани мало, молим те. Можда можемо да решимо проблем и на други начин? – покушах поново, али ме он прекиде усред речи.

– То пашче треба убит и то је готова ствар! Живот ми је загорчао задњих четири – пет година!

Испричао ми је, затим, како је негде у околини Београда зидао кућу у намери да тамо са женом проводи пензионерске дане, али му је комшија заградио пут.

– Не могу кући прић без хеликоптером, а то чудо немам! – заврши Ананије.

Ја се од муке насмејах. Разумем каква га је невоља снашла, али му ни решење није добро.

– Дај да тужимо ми њега за тај пут, па ће све бити у реду – реговах адвокатски.

– Све сам пробао! Нијесам хтио да те давим таквим ситницама, но велим да се ми за ову главну ствар договоримо. И паре сам донио. – посегну Ананије за ташном.

– Никакве паре ми немој нудити, јер ти их нећу узети. Знаш ли ти, да сам по закону обавезан да пријавим припремање кривичног дела убиства, а још кад бих новац примио, био бих твој саучесник – покушах да га одвратим убедљивим аргументима.

– То нијесам хтио да те питам, но ако ме нећеш бранит, одох ја својим послом. – придиже се Ананије са столице, пружајући руку у намери да узме свој пиштољ!

У том тренутку Лариса ми иза његових леђа упуту очајнички, преклињући поглед, као да је хтела да ми каже да сам јој остао последња нада.

– Знаш ли, човече, да је за ово дело предвиђена и смртна казна, а да у најбољем случају можеш да прођеш са 15 година затвора! – повиках у журби и ставих руку преко пиштоља.

– Е, за то сам доша, да ме одбраниш од смртне казне, а оних 15 година ћу са задовољством да одробијам ону поган! – Узвикну он.

Деловао ми је одлучно. Било је јасно да је његова одлука дошла као резултат дугог размишљања о проблему који је могао само на тај начин да реши. Стекао сам утисак да му је комшија, између осталог, повредио понос и сујету, на шта су Црногорци веома осетљиви.

Када сам схватио да никакво даље убеђивање не помаже, озбиљним изразом лица и љутитим тоном рекох:

– Ти знаш, Ананије Вукотићу, колико ја ценим твоју честитост и поштење каквим нема равна, а дошао си да ми кажеш да чеш да убијеш несој, рђу, поган од човека! Морам ти рећи да си ме страшно разочарао! Да твој поштени метак, из твог трофејног пиштоља, потрошиш на једну обичну рђу! Да је он човек, раван теби, ја бих ти први рекао, уби га, Ананије! Овако, баш си ме разочарао, – заврших мој мали канцеларијски пледоаје.

Ово ми је последња шанса, помислих, да нешто преокренем. Идеја ми је у тренутку пала на памет.

Ананије сагао главу, гледа у под, размишља. Секунде ми се учинише дуге као године.

– Право велиш, пријатељу мој – подиже главу, Ананије, гледајући ме право у очи. – Што би ја робијао ону поган? Умрећу у затвору! – Проговори коначно разум из њега.

Лариса загрли Ананија, а њено лице обливано сузама радосницама, говорило је како јој је тежак камен пао са срца.

Попрчасмо још неко време и не помињући ону ружну епизоду, а онда Ананије узе свој пиштољ и стави га у торбу. Устадох да их испратим до излаза из канцеларије. Растасосмо се пријатељски, кад се Ананије врати корак-два, извади пиштољ из торбе и пружи га мени?

– Ови левор нек остане код тебе, за сваки случај! – рече.

Г О Д И Ш Њ И Ц Е

Томислав Ш. Дедић

Адвокат из Подгорице

ПОЗДРАВНА РИЈЕЧ НА СВЕЧАНОЈ СКУПШТИНИ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ У ИМЕ АК СЦГ И ДЕЛЕГАЦИЈЕ АК ЦРНЕ ГОРЕ

Поштоване колегинице и колеге,
Посленици правде,
Драги пријатељи,

Ево ме опет са Вама и пред Вама, почаствован избором да Вас поздравим, честитам празник и пожелим процват адвокатуре на добробит Србије и њених грађана. Ту сам да се поклоним пред нашом дивном и тешком професијом и да јој искажем поштовање.

У свом ходу кроз историју, онда када је Законом о правозаступницима српска адвокатура 1862. године ступила у државно-правни живот Србије, она се држала мисије професије: *била је и остала гарант заштитне слобода и права човјека и грађанина. Њој остала је и остала саставни дио бића Србије, њене част и угледа, усјона и поштовања, слава и поштовања.*

Златна нит наше професије исказана кроз њену мисију повезала нас је 1930. године стварањем савеза Адвокатских комора. Постали смо велика адвокатска породица у којој влада дух толеран-

* Поздравна реч г. Томислава Дедића на свечаној седници Скупштине Адвокатске коморе Србије, одржане 28. фебруара 2004. године.

ције, колегијалног разумијевања и поштовања при надметању о јако опречним ставовима. Створили смо узајамно уважавање у разликама. Када би политика и власт слиједили ове принципе, које ми његујемо, *слоба и љравда* лакше би тријумфовале над *злом силе и нељравде*.

Адвокати, посленици правде,

судијама је повјерена част, али света и тешка дужност, да буду дјелиоци правде да одлучују о животу и о слободама које живот значе, слободама у оквиру закона. Већег терета од тога нема, па је зато Аристотел казао: „*ићи судијама значи ићи љравди*“. Дубоко свјесни тога ми смо увијек били за такав суд. Суд Закона и Правде. Давали смо му и сад му дајемо пуну подршку. Но, само таквом суду а не и никада *суду љољребе, суду љослушника власћи*.

Професија нам је додијелила част и терет да будемо у служби правде, њени војници на вјечној стази чувања духа закона и његове примјере, браниоци правде у њеној борби против неправде. Тешко је то бреме које носимо и које треба изнијети кроз беспуће политике и власти. Пут нимало није лак, прожет је посртањем и падовима. Но, није Сизифов посао, јер нашем посртању мора следовати пркосно усправљање све до самог врха планине која се зове *љравна држава*, где вјечна зубља правде обасјава људе *с благодејћи владавине духа љравичнољ закона*.

До циља можемо доспијети упорним и одважним коришћењем свих законом и Уставом дозвољених средстава којима се остварује правда. Моралном честитошћу, знањем и одважношћу требамо и појединачно, а посебно као организована асоцијација увијек реаговати при покушају злоупотребе права у политичке сврхе, при тежњи да власт, макар била и високог степена демократичности, потчини право себи. На тај начин изнијећемо терет правде и до Ловћенских висина гдје ћемо вјечном владици Раду саопштити да смо дали допринос испуњењу његовог завјета:

*Ал љирјанству сћайћи нољом за врати,
довесћи ља к љознању љрава.
То је људска дужносћи најсвейћија.*

Подсјетићу Вас, поштоване колегинице и колеге, да славите 200 година Првог српског устанка и да су најдубљи Његошеви стихови у „Посвети праху оца Србије“ упућени тријумфу светло-

сти правде над злом неправде која се због тога скрива у дубоке пештере. Дајмо свој допринос да зло неправде остане вјечито у тамној пећини.

Уз поштовање наше професије, уз нашу обавезу да моралном честитошћу, стручношћу и одважношћу чувамо и унапређујемо њено достојанство, ја Вам поштоване колегинице и колеге, још једном честитам празник и нека буде: „*dura lex, sed lex*“.

У Београду, 28. 02. 2004. године

IN MEMORIAM

ДИМИТРИЈЕ ДИША ЛЕКИЋ (1931–2004),
адвокат из Шапца, дугогодишњи председник
Адвокатске коморе Шабац

ГОВОР НА ОПРОШТАЈУ СА ОЦЕМ И КОЛЕГОМ

Тешко ми је, претешко, да данас, на дан Твога вечног упокојења, нађем праве речи да укратко, овом великом скупу твојих пријатеља и поштовалаца, који Те сви добро познају, али не тако добро као ја, још једном испричам какав си ти био човек, отац, личност. Тешко ми је, да ја, твој Аца, на овом тужном месту, дам завршну реч о Твом испуњеном животу. Али могу ја то, морам, ти си то хтео, очекивао и од мене боме, добрим заслужио.

Али ниси ти добро заслужио само од маме и мене. Ти си својим животом и делима, заслужио да се твоје име изговара са поштовањем и дубоким уважавањем.

Твој животни пут био је утрт жељом и мишљу да будеш достојан син свога оца Здравка и да мени, Твоме сину, оставиш часно име и часна дела. И много си успео у томе. Бити такав син своме оцу и тако велики отац своје детету јесте велико животно дело.

Тата, ја знам да твој живот није био лак. Од малена си био марљив и добар. Ништа ти није било тешко. Није ти било тешко да, као мали дечак, чуваш стоку у твом Лубењаку, али ни да доколицу прекраћујеш читањем и учењем. Није ти било тешко, ни да свакодневно пешачиш километре, да би дошао до школе јер си био жељан знања. Имао си невероватну амбицију да успеш, да будеш неко, да осветлаш образ твоме оцу. И успео си у томе. Лако си завршавао тешке послове. Лако – како је то својствено људима са визијом, који марљиво хрле у познатом правцу. И стигао си до свога циља – постао си адвокат, и то какав!

Свој животни позив схватао си крајње професионално и одговорно. За тебе је адвокатура била племенита, колико су племените и врлине, а људском роду потребна, колико је потребна и правда.

За тебе је адвокатура била служба правди, у пуном смислу те речи. Бити адвокат, значило је бити правичан и све своје снаге усмерити у борбу за такве циљеве. И ти си то умео и могао. Била је велика привилегија, бити са тобом, учити од тебе, упијати сваку твоју реч јер су твоје речи и твоје мисли биле његошевски велике, а твоја дела отелотворење твојих речи и мисли. Био си интелектуалац, јер си имао своја уверења и своје ставове, за њих се борио, не само као адвокат, већ и као обичан човек. Ниси се задовољавао са малим, са неважним. Увек си хрлио великом и важном. Твој је живот био испуњен великим стварањима и великом, несебичном жељом да помогнеш како другима, тако и својој широј фамилији. Свима који су те познавали, то је била привилегија, некима и једино богатство које су имали. Ниси се трудио да само даш добру идеју, већ си активно делао на њеном пуном остварењу. Соколио си нас све, када би у људској слабости, успорили животну трку, мало поклекли јер, ти си имао снаге и за себе и за све нас. Ниси нам дао да стојимо у месту, већ се морало само напред, чиста образа и жуљевитих руку. И боме, доживео си и остваривање својих циљева, реализовање својих идеја. Многи ће памтити твоју помоћ у тешким временим. И бити вечно захвални што су те могли сматрати својим, што су им врата твога дома и твога срца, била увек отворена.

Тата, ја не бих више јер је много тужних људи данас присутно овде, на крају Твога животног пута. Много људи, твојих колега и пријатеља, који искрено у срцу жале што данас одлазиш из њихових живота у њихова сећања. Сви су они данас тужни, али у исто време и поносни. Тужни јер су изгубили уваженог колегу и пријатеља а. Поносни, што су се могли звати пријатељима Дише Лекића.

И на крају, желим да ти обећам, у мамино и моје име, да ћемо бити и без тебе са нама, онакви, какви смо били и са тобом за твога живота. Јер ми смо твоја породица. Морамо се слагати, међусобно поштовати и уважавати, а ја Ти обећавам, да ћу бити достојан син свога Дише и прави отац Стефану и Ањи.

Тата мој, велико хвала за све што си учинио за нас. Одмори се у миру и желим ти од Бога рајско насеље. Јер, само си такво и заслужио.

Нека ти је вечна слава!

Александар Д. Лекић,
адвокат из Шапца

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

11000 Београд, Дечанска 13/II • тел. 3239 805, факс 3237 082

Припремио: Владимир Шешлија

Председник АК Србије

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

• Број 42 •

Јул 2004.

САДРЖАЈ

1. Рад Управног одбора	88
20. седница, одржана 14. 02. 2004.	88
21. седница, одржана 20. 03. 2004.	89
22. седница, одржана 17. 04. 2004.	91
23. седница, одржана 22. 05. 2004	92
24. седница, одржана 12. 06. 2004	97
2. Друга редовна годишња Скупштина АК Србије	99
3. Обавеза набавке фискалних каса	99
4. Извештај о раду Високог савета правосуђа	100
5. Нацрти закона	101
6. Међународни кривични суд	101
7. XVI видовдански сусрети адвоката	102
8. Остале вести	102

1. РАД УПРАВНОГ ОДБОРА

Информативни билтен Адвокатске коморе Србије ће у оквиру ове тачке садржати основне информације о одлукама и закључцима Управног одбора Адвокатске коморе Србије. Поједина питања која су од ширег значаја за рад и положај адвокатуре ће бити детаљније обрађена у поглављима која следе.

Управни одбор Адвокатске коморе Србије је од претходног броја Информативног билтена одржао је четири седнице.

20. седница, одржана 14. 02. 2004.

АК Србије је разматрала предлоге, примедбе и сугестије адвокатских комора у Србији на радни материјал поводом Закона о парничном поступку који је Комори доставио Врховни суд Србије и Друштво судија.

Управни одбор Коморе је утврдио програм обележавања Дана адвокатуре 28. 02. 2004. Дан адвокатуре ће бити обележен Свечаном академијом која се традиционално одржава у Скупштини града Београда и пригодним коктелом.

* * *

Управни одбор је на основу члана 23. Статута АК Србије („Службени гласник РС“ 43/99, 65/01 и 41/02) и Извештаја Надзорног одбора АК Србије о прегледу финансијског пословања и годишњег рачуна за 2003. донео:

ОДЛУКУ

Усваја се годишњи рачун АК Србије за 2003. тако што се:

I Укупан приход за 2003. 9.443.914,37 дин.

Распоређује на:

1. Материјалне трошкове,
услуге, скупове адвоката и др. од 3.184.969,04 дин.

2. Штампане часописа „БРАНИЧ“ 445.026,00 дин.

3. Бруто зараде запослених 1.816.880,89 дин.

4. Допринос АК Југославије 215.214,12 дин.

II Укупни расходи: 5.662.090,05 дин.

III Вишак прихода: 3.781.824,32 дин.

Целокупан износ вишка прихода преноси се у средства АК Србије за редовно пословање у 2004.

* * *

Представници АК Србије су учествовали на Конференцији адвокатских комора југоисточне Европе и на округлом столу: „Положај и улога полиције у преткривичном и претходном кривичном поступку“.

21. седница, одржана 20. 03. 2004.

Управни одбор АК Србије је разматрајући актуелна дешавања на територији Косова и Метохије, усвојио:

ЈАВНО САОПШТЕЊЕ

1. Адвокатска комора Србије у целости подржава јавно саопштење Адвокатске коморе Београда дато на ванредној седници Управног одбора те Коморе одржане 18. 03. 2004. којим је осуђен погром српског становништва на територији Косова и Метохије.
2. Адвокати Србије најоштрије осуђују смишљене и планиране акције етничког чишћења српског и другог неалбанског становништва коју спроводе албански терористи, у присуству органа међународне заједнице КФОР-а, УМНИК-а и војних снага НАТО пакта.
3. Најоштрије се осуђује спаљивање и рушење древних светиња српског народа и културно историјских споменика који се налазе под заштитом УНЕСКО-а, као светска баштина.
4. Осуђујући спаљивање, рушење и скрнављење верских и културних објеката српског народа од стране албанских терориста, адвокати Србије изражавају свој протест и због рушења верских објеката других вероисповести које се одиграло на територији Републике Србије током оправданих протеста, а нарочито у Београду и Нишу.
5. Адвокатска комора Србије заједно са Адвокатском комором Београда инсистира да међународна заједница, а нарочито Уједињене нације, Савет безбедности и Европска организација за безбедност, предузму хитно све неопходне мере да се стане на пут тероризму, етничком чишћењу и геноциду над српским и другим неалбанским живљем на територији Косова и Метохије.
6. Адвокатска комора Србије ће, у сарадњи са надлежним државним органима, инсистирати на утврђивању одговорности за почињене злочине на територији Косова и Метохије, пред домаћим и међународним судовима.
7. Адвокатска комора Србије, у складу са својим могућностима, издвојила је финансијска средства за помоћ угроженом српском становништву на територији Косова и Метохије и за обнову српске светиње манастира Хиландар.

* * *

Разматрајући извештај Дисциплинског тужиоца АК Србије о поштовању Кодекса професионалне етике и усвојио:

ЈАВНО САОПШТЕЊЕ

Управни одбор Адвокатске коморе Србије констатује да је понашање неких адвоката у кривичним поступцима код Окружног суда у Београду оправдано изазвало негативне реакције јавности.

Управни одбор Адвокатске коморе Србије осуђује непрофесионално понашање сваког адвоката.

Имајући у виду потребу очувања угледа професије, Адвокатска комора Србије позива адвокате да своје понашање у свакој ситуацији ускладе са Кодексом професионалне етике адвоката. Адвокати ово морају имати у виду и у ситуацијама када процене да се у судском поступку грубо вређају њихова права и права њихових клијената, јер на располагању имају довољно законских правних средстава за заштиту тих права.

Управни одбор Адвокатске коморе Србије са жаљењем констатује да се информације о наводно непрофесионалном понашању адвоката добијају готово искључиво преко медија. Такав извор информисања често је непоуздан, непотпун па чак и противречан. Зато је нужно, ради очувања угледа правосуђа, да судови и судска већа о непрофесионалним поступцима адвоката, поред медија, дају обавештења и адвокатским коморама, што се за сада не чини. На тај начин је отежано утврђивање чињеничног стања те изостаје и брза реакција органа Коморе.

Осуда кршења Кодекса професионалне етике адвоката коју овим саопштењем изражава Адвокатска комора Србије не значи и некритичко прихватање неаргументованих изјава појединих представника правосуђа и невладиних организација које су у последње време објављиване у медијима.

Зато Адвокатска комора Србије позива своје дисциплинске органе да, упркос тешкоћама, потпуно утврде све одлучне чињенице и у складу са својим овлашћењима одлуче о евентуалном покретању дисциплинских поступака против адвоката за које постоји сумња да су се огрешили о правила професионалног понашања.

* * *

На овој седници Управни одбор АК Србије је поступио по пресудама Врховног суда Србије у управноправној ствари Драгана Богдановића, дипл. правника из Велике Планае У. 4453/02, у управноправној ствари Синише Видовића, дипл. правника из Старе Пазове У. 1702/03.

Управни одбор је такође информисан о пресудама Врховног суда Србије којима су одбијене тужбе тужиоца у управноправној ствари Горана Цветића, адвоката у Београду У. 1511/03, у управноправној ствари Драгана Нововића, адвоката у Новом Пазару У. 2028/03, у управноправној

ствари Поповић Катарине, адвокатског приправника из Чачка У. 181/03, у управноправној ствари Миодрага Видојковића, адвоката у Београду У. 1672/03, у управноправној ствари Обрачевић Игора, адвокатског приправника из Београда У. 1781/03.

Као другостепени орган Управни одбор је разматрао и донео одлуке по жалбама: Срђе Стевановића, адвоката у Београду на решење број 3296–10/03 од 13. 11. 2003. Управног одбора Адвокатске коморе Београда, г. Душан Париповића, дипл. правника из Уба због „ћутања администрације“ Адвокатске коморе Шапца и на решење број 152/03 од 23. 02. 2004. Управног одбора АК Шапца, г. Петерка Онджеја, Пероутка Хунека и Павле Пжикрулове, адвоката из Чешке Републике, због „ћутања администрације“ и на решење Управног одбора АК Београда.

* * *

Представници АК Србије учествовали су на Скупштини адвокатских комора Балкана (г. Мирослав Бојић, потпредседник АК Србије) и г. Ђорђе Ђуришић, национални потпредседник МУА-е за Србију и Црну Гору је учествовао у раду председништва МУА-е у Санкт Петербургу.

22. седница, одржана 17. 04. 2004.

На седници Управног одбора разматрана су следећа питања:

1. Г. Шешлија упознао је Управни одбор АК Србије, са одлуком владе Републике Србије о формирању Комисије за реформу правосуђа. У Комисију за реформу правосуђа, поред њега, именовани су министар правде г. Зоран Стојковић, заменик министра правде, г. Бранислав Бјелица, заменик председника Врховног суда Србије г. Јанко Лазаревић, заменик председника Врховног суда Србије, г. Предраг Трифуновић и г. Ђорђе Вебер, председник АК СЦГ. Конститутивни састанак Комисије за реформу правосуђа одржан је 5. 04. 2004. и од АК Србије затражено је да у року од једног дана одреди представнике за поједине радне групе. Имајући у виду кратак рок, у консултацији са председником АК Београда, за радну групу за израду текста Закона о парничном поступку предложен је г. Зоран Лончар, адвокат у Београду и члан Управног одбора АК Београда и председник Комисије за прописе те Коморе, у радну групу за израду текста Законика о кривичном поступку предложен је г. Зоран Живановић, адвокат у Београду и секретар Управног одбора АК Србије, у радну групу за израду текста Кривичног закона предложен је г. Слободан Шошкић, адвокат у Београду, у радну групу за израду текста Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима предложена је г-ђа Татјана Шарац Косовац, адвокат и члан Управног одбора АК Београда, у радну групу за израду текста Закона о извршном поступку Министарство правде предложило је г. Ђорђа Вебера, адвоката у Новом Саду и председника АК СЦГ, у радну групу за израду текста правосудних закона предложена је г-ђа Милева Богдановић, члан Управ-

- ног одбора АК Београда. Радне групе Комисије за реформу правосуђа су се конституисале и започеле са радом. Реформа правосуђа је започела и очекује се измена и доношење већег броја закона. За радне групе које ће се формирати у наредном периоду, г. Шешлија предлаже да буду изабрани адвокати из адвокатских комора у Србији који желе и могу да се ангажују у овој области. Рок за припрему нацрта закона који су у процедури је 10. мај 2004. Управни одбор ће бити редовно информисан о току активности ових радних група.
2. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је разматрао и одлучивао по жалбама: г. Гајић Жарка, адвоката у Нишу, на решење број 476 од 8.04.2003. Адвокатске коморе Ниша; г. Тановић Светозара, дипломираног правника из Ужица, на решење број 199/04 од 18. 02. 2004. Управног одбора АК Чачка; и извршио пресуде Врховног суда Србије У 1702/03 у управноправној ствари Синише Видовића, дипломираног правника из Старе Пазове; У 2888/03 у управноправној ствари Станислава Животића, дипломираног правника из Новог Сада;
 3. Разматрајући захтеве и иницијативе више адвоката да се ажурира website АК Србије и да се свим адвокатима у Србији омогући коришћење Базе прописа који се налази на овом website-у Управни одбор је донео одлуке о прихватању понуда „UMBRA software“ за закључивање Анекса уговора о пословно техничкој сарадњи за креирање и постављање нове web презентације АК Србије са унапређеном модерном организацијом website-а, бржим и лакшим приступом и претраживањем истог, као и обуку једног запосленог за послове ажурирање садржине website-а и предлог за закључивање уговора са Драганом Давидовићем, бившим адвокатом, ради постављања базе прописа и судске праксе на website-у АК Србије и омогућавање приступа истој свим члановима АК Србије.
 4. Управни одбор је разматрао и друге захтеве чланова Коморе Србије са чијом садржином се можете ближе упознати увидом у записник са седнице.

23. седница, одржана 22. 05. 2004.

Управни одбор АК Србије је имајући у виду различите ставове комора у Србији поводом захтева за одобравања привременог одсуства адвокатима који су именовани на јавне функције, размотрио питање примене одредбе члана 30. Закона о адвокатури и усвојио:

ПРЕПОРУКУ

1. У свим случајевима када адвокат који је именован на јавну функцију поднесе захтев за коришћење привременог одсуства, исто треба одобрити на основу члана 30. Закона о адвокатури која гласи:

„Не сматра се престанком бављења адвокатуром привремено одсуство до две године, нити одсуство адвоката који је изабран за посланика или одборника у трајању посланичког, односно одборничког мандата, као ни одсуство адвоката који је изабран или постављен на јавну функцију у савезном, републичком или покрајинском органу управе или органу јединице локалне самоуправе док му траје мандат на тој функцији“.

2. Адвокат коме је одобрено коришћење привременог одсуства за тај период у адвокатској комори депонује адвокатску легитимацију и печат.
3. Уколико је адвокат именован на јавну функцију, а исту обавља волонтерски, управни одбори адвокатских комора у Србији ће одлучивати о сваком захтеву појединачно имајући у виду одредбе Закона о адвокатури, Статута АК Србије и Кодекса професионалне етике о неспојивости појединих јавних функција са обављањем адвокатуре.
4. Позвати адвокате који су именовани на јавну функцију и донето је решење о њиховом испису из Именика адвоката, да се изјасне да ли желе да користе привремено одсуство по овом основу.

* * *

Управни одбор АК Србије је разматрао иницијативу Удружења правника Србије поводом разматрања питања вођења земљишних књига и катастарске евиденције непокретности и усвојио:

ЗАКЉУЧКЕ

1. Управни одбор АК Србије подржава закључке Удружења правника Србије да се Закон о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима примењује само на подручју Републике Србије где нема земљишних књига.
2. Управни одбор указује на потребу да се донесе нови Закон о земљишним књигама на основу кога ће постојеће земљишне књиге бити обновљене и уведене нове у оним крајевима Републике Србије где до сада нису постојале.
3. У циљу да се што већи број адвоката могао да се изјасни о закључцима Удружења правника Србије, позивају се адвокатске коморе у Србији да са овим закључцима упознају чланове и да, уколико су сагласни са тим закључцима, своју сагласност изразе потписом на обрасцу који је Удружење правника Србије доставило АК Србије.

* * *

Разматрајући извештаје представника Коморе у радним групама Комисије за реформу правосуђа Управни одбор је усвојио:

ЗАКЉУЧКЕ

Прихвата се извештај Зорана Лончара представника ове Коморе у Радној групи за израду новог ЗПП-а, Комисије за реформу правосуђа Министарства правде Републике Србије.

1. Управни одбор је обавештен да Радна група није прихватила предлог представника АК Србије и поред осталог је предложила да у новом ЗПП-у остане решење по коме пуномоћник странке може бити свако лице осим оног ко се бави надриписарством. Управни одбор сматра да је поверавање заступања странака по пуномоћју и другим лицима, противно доступности правди и ефикасном функционисању судова. Наиме, према важећим међународним стандардима и свим познатим међународним документима питање доступности правди је неодвојиво везано од правне помоћи. Ово због тога што приступност правди подразумева како неопходан правни савет пре отпочињања судског поступка, тако и пружање правне помоћи током судског поступка. За ове видове помоћи неопходан је степен стручности који има и суд, а то значи да такву помоћ морају пружати особе са одговарајућим правним образовањем. Због тога омогућавање заступања лаицима уопште не представља олакшан приступ правди већ управо непоштовање, па чак и омаловажавање овог принципа. Тако је у Резолуцији (78) 8 о правној помоћи и саветима коју је усвојио 02. 03. 1978., Комитет министара управо имајући у виду право на приступ правди гарантовано чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенције) установио одређене обавезе како државама чланицама, тако и адвокатским коморама и стручним асоцијацијама. У тач. 5. је наглашено да правна помоћ увек треба да обухвати **помоћ особе која је професионално квалификована за то**. Како је заступање странака пред судовима неодвојиво везано за правну помоћ коју пуномоћник пружа пре и током заступања то је јасно да такву помоћ лаик не може да пружи. У истој тачки је наведено да особи којој је потребна помоћ треба омогућити **избор квалификоване особе** која ће да је заступа. Препоруком Р (93) 1 за ефикасан приступ правди сиромашних усвојеном 08. 01. 1993., Комитет министара Савета Европе препоручује да владе држава чланица (тачка И од а-д) олакшају сиромашнима приступ правди наводећи методе којима то треба радити. Упадљиво је да **ни један од тих метода није заступање странака од стране лаика**. Шта више у глави III се наводи да се сиромашнима приступ судовима олакшава проширењем разних видова **правне помоћи**. Коначно на овом месту треба се сетити и „Мера за олакшавање приступа правди“ усвојене Препоруком Комитета министара Савета Европе 14. 05. 1981. са објашњењем у додатном меморандуму. У 27. тачки у оквиру Четвртог Принципа **поред стручне правне помоћи државама је препоручено само да допусте странкама да се саме, без пуномоћника појављују пред судом**. Ни овде се, као ни у једном другом документу не помишља на отварање врата лаицима да давањем својих савета и заступањем стра-

нака пред судом „олакшају приступ правди“. Наиме, први Закон о правозаступницима који је донет 28. 02. 1862. установио је да се заступањем странака могу бавити само квалификоване особе са дипломом правног факултета и положеним правозаступничким испитом. До тада су странке заступали, пензионисани чиновници, банкротирани трговци у народу позвани „будаклијским адвокатима“ због просторија у којима су тај посао обављали. Закон од 1862. је изазвао њихов гнев до те мере да је 1865. замењен новом одредбом којом је дозвољено лаичко заступање. Та норма у разним облицима постоји до данас и адвокатура сматра да је време да се она промени.

2. У Предлогу Закона о адвокатури који је усвојио Управни одбор Адвокатске коморе Србије, а који је тренутно у процедури код Министарства правде, предложено је да пуномоћник странке у поступку може бити само адвокат. Изузетак се односи на правна лица чији пуномоћници могу бити дипломирани правници који су код њих запослени. О заступању Републике Србије јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе треба донети посебан пропис. Овим предлогом је предвиђено и бесплатно пружање правне помоћи одређеним сиромашним странкама, с тим да се те одредбе детаљније разраде посебним прописом.
3. Управни одбор је обавештен да је из садашњег закона брисана одредба о праву адвоката да у име странке прими досуђене трошкове спора. Ова одредба је била гарант, мада веома слаб гарант, да ће адвокат који бесплатно заступа странку моћи да те трошкове накнади од противне стране по окончању спору. Брисање ове одредбе из Закона, јер представља материјално-правну одредбу, управо уклања и једину гаранцију да би адвокат прихватањем заступања странке без плаћања могао да прими досуђене трошкове од супротне стране, што само додатно де-стимулише адвокате за пружање правне помоћи сиромашнима.
4. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је закључио да је управо ради доступности судова неопходно елиминисати садашње законско решење о могућности лаичког заступања странака, а задржавање решења да пуномоћник странке може примити досуђене трошкове од супротне странке.

* * *

ЗАКЉУЧКЕ

Прихвата се извештај адвоката Зорана Живановића, представника ове Коморе у Радној групи за израду новог ЗКП-а, Комисије за реформу правосуђа Министарства правде Републике Србије.

1. Предлаже се да се одредбе главе XIV ЗКП измене и допуне на следећи начин:

I

А) Назив Главе XIV мења се и гласи:

ТРОШКОВИ ПРЕТКРИВИЧНОГ И КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Б) У члану 193. додаје се став 1. и 2. који гласе:

„Трошкови преткривичног поступка обухватају награду и нужне издатке браниоца кога је одредио орган пред којим се води преткривични поступак.“

„Трошкове из става 1. овог члана исплаћује орган унутрашњих послова.“

Ставови 1–5 овог члана постају ставови 3–7.

II

ПРИТВОР

Доношењем и ступањем на снагу Закона о ратификацији Европске Конвенције о заштити људских права јавља се нужност усаглашавања, поред осталог, одредаба о притвору са чл. 5. те Конвенције и да одредбе ЗКП-а у две тачке нису сагласне са одредбама чл. 5. Конвенције која у првом ставу обавезује да нико **не сме бити лишен слободе** осим у случајевима набројаним у овом члану. Предлаже се да се одредбе ЗКП о притвору усагласе са одредбама Конвенције на следећи начин :

У члану 142. став први тач. 1. се брише.

У члану 142. став 2. речи „а то је оправдано због начина извршења или других посебно тешких околности кривичног дела.“ се бришу.

Трајање притвора:

Прописане рокове о дужини трајања притвора не треба мењати, пошто знатан број европских законодавстава има чак и краће рокове посебно после подигнуте оптужнице.

Недостатак правног лека:

Недостатак **правног лека** против решења о продужетку притвора до три месеца које доноси Врховни суд Србије у току истраге (чл. 144. ст. 3.) треба решити кроз допуну одредби ЗКП и на тај начин превазићи постојећу ситуацију којом се нарушавају не само постојеће уставно-правне норме о праву на правни лек већ и одредбе поменуте Конвенције.

III

ИЗУЗЕЋЕ

Предлажу се следеће измене у поглављу којим су регулисане могућности постављања захтева за изузеће судија, судија поротника и председника суда:

У члану 41. ст. 1. број 5 се брише и замењује бројем 6.

У члану 41. ст. 2. се брише.

У члану 42. ст. 3. се брише.

Члан 43. ст. 2. и 5. мењају се и гласе :

(2) Ако се тражи изузеће само председника суда који поступа у предмету посебно или заједно са изузећем судије или судије-поротника, одлуку о изузећу доноси заменик председника суда.

(5) Захтев за изузеће може се одбацити ако је неблаговремен, ако не садржи разлоге за изузеће или у њему није поименично означен судија односно судија-поротник који учествује у суђењу или ако је захтев очигледно поднет ради одуговлачења поступка. Против решења којим се захтев одбацује није дозвољена жалба. Решење којим се захтев одбацује доноси председник суда, а на главном претресу - веће. У доношењу тог решења на главном претресу могу учествовати чланови већа чије се изузеће тражи.

IV

ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

Предлаже се усаглашавање одредби Законика о кривичном поступку које се односе на Савезни суд, Савезног јавног тужиоца, савезне законе и друге прописе, како би исти били усклађени са Уставном повељом Државне заједнице Србија и Црна Гора.

На овој седници Управни одбор је размотрио и извештаје представника Коморе на састанцима и семинарима.

Управни одбор АК Србије је адвоката Слободана Зечевића именован за представника АК Србије, који ће успоставити континуирану сарадњу са Саветом Европе ради остваривања интереса ове Коморе и њеног представљања у професионалним и стручним удружењима адвоката и правника Европске уније.

24. седница, одржана 12. 06. 2004.

Управни одбор АК Србије је у складу са одредбама члана 19. Закона о спречавању сукоба интереса при вршењу јавних функција („Службени гласник РС“ 43/2004) упутио позив свим адвокатским коморама у Србији да доставе предлоге кандидата за избор члана Републичког одбора за решавање сукоба интереса при вршењу јавних функција. Предлоге су доставили: Адвокатска комора Београда која је предложила адвоката Милинку Трифковића, члана Управног одбора те Коморе, Адвокатска комора Војводине која је предложила адвоката др Слободана Бељанског, председника те Коморе, Адвокатска комора Крагујевца која је предложила адвоката Ивана Златића, члана Управног одбора те Коморе и Адвокатска комора Шапца која је предложила адвоката Зорана Милића, председника те Коморе.

Управни одбор АК Србије је након спроведеног поступка тајног гласања изабрао адвоката др Слободан Бељански, председника АК Војводине за представника АК Србије у Републичком одбору за решавање сукоба интереса при вршењу јавних функција.

* * *

Управни одбор Адвокатске коморе Србије је утврдио и предлог Одлуке о изменама и допунама Статута АК Србије и оба предлога се дају у интегралном тексту:

ОДЛУКУ О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Члан 1.

У члану 23. став 1, иза тачке 24. додаје се нова тачка 25. која гласи:
„доноси одлуку о делимичној или потпуној обустави рада у случајевима када је потребно предузети мере за заштиту рада, положаја и угледа адвокатуре као професије у целини. Одлука о обустави рада садржи врсту обуставе, разлоге обуставе и дужину трајања обуставе. Одлука о обустави рада мора бити потврђена на ванредној или редовној Скупштини АК Србије у наредном року од 30 дана од дана њеног доношења.“

Члан 2.

У преосталом делу Статут Адвокатске коморе Србије остаје неизмењен.

И као алтернативни предлог:

ОДЛУКУ О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Члан 1.

У члану 23. став 1, иза тачке 24. додаје се нова тачка 25. која гласи:
„Доноси одлуке о врсти, облицима и трајању заједничких мера за заштиту професионалних права и интереса адвоката и о њиховој привременој примени која не може бити дужа од 15 дана док о таквим мерама не одлучи Скупштина“.

Члан 2.

У преосталом делу Статут АК Србије остаје неизмењен.“

* * *

Управни одбор АК Србије је одлучио као другостепени орган у управном поступку по жалби Ивана Цветановића, адвоката у пензији.

2. ДРУГА РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АК СРБИЈЕ

Друга редовна годишња Скупштина АК Србије, која је била заказана за 19. 06. 2004. није одржана због недостатка кворума.

3. ОБАВЕЗА НАБАВКЕ ФИСКАЛНИХ КАСА

Након упорних и дуготрајних преговора са Министарством финансија дана 19. 05. 2004. ово Министарство је објавило саопштење на website-у следеће садржине:

„Редукована листа делатности за увођење фискалних каса 19/05/2004:

Министарство финансија и Министарство трговине, туризма и услуга оценили су да је претходна Влада у Закону о порезу на промет одредила прешироку листу делатности које имају обавезу евидентирања промета преко фискалних каса, без објективног сагледавања специфичности пословања појединих делатности. Полазећи од праксе земаља које су већ извршиле фискализацију, Министарство финансија припремило је нацрт Закона о изменама и допунама закона о порезу на промет и нацрт Закона о фискалним касама.

Новим решењима од обавезе евидентирања промета преко фискалних каса биле би ослобођене следеће делатности:

- продаја карата путницима у друмском, железничком, воденом и ваздушном саобраћају,
- превоз робе у друмском саобраћају,
- такси превоз,
- делатност банака и других финансијских организација, осигурања и реосигурања, ПТТ услуга,
- делатност путничких организација и туроператера,
- делатност верских организација,
- услуге здравствених установа које се наплаћују кроз учешће осигураника у трошковима здравствене заштите (партиципација),
- **АДВОКАТСКИ ПОСЛОВИ,**
- улична продаја сладоледа, кокица, лозова и штампе (колпортери),
- продаја производа преко штампаних и електронских медија која се наплаћује поузећем,
- услуге чистача ципеле и носача,
- продаја производа преко аутомата.

То практично значи да наведене делатности нису у обавези да уведу фискалне касе.“

4. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ВИСОКОГ САВЕТА ПРАВОСУЂА

Након доношења Закона о изменама и допунама Закона о високом савету правосуђа одржана је конститутивна седница Савета.

Током јуна месеца је на седници Високог савета правосуђа разматран избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца општинских, окружних и Републичког јавног тужилаштва, као и избор судија општинских, окружних, трговинских, Вишег трговинског и Врховног суда Србије.

Представник адвокатуре је истицао у више наврата да је неприхватљиво неблаговремено достављање потребне документације за састанак Високог савета правосуђа.

Ради упознавања чланства са ставовима АК Србије у наставку дајемо текст писма које је председник АК Србије упутио Високом савету правосуђа дана 25. 06. 2004:

ВИСОКИ САВЕТ ПРАВОСУЂА
Г-ДИН. ЈАНКО ЛАЗАРЕВИЋ, председавајући

НЕМАЊИНА 22–26
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине Лазаревићу,

Примио сам позив за седницу Високог савета правосуђа која је заказана за суботу, 26. 06. 2004. Како сам већ раније лично обавестио чланове Високог савета правосуђа, тог дана се у Крушевцу одржавају „16. Видовдански сусрети адвоката Србије“. Реч је о манифестацији адвоката Србије која се традиционално одржава о Видовдану, а као председник Адвокатске коморе Србије сам један од домаћина. Спречен сам, због обавеза које имам као председник Адвокатске коморе Србије, да учествујем у раду Високог савета правосуђа, на седници која је заказана 26. 06. 2004.

Сматрам својом обавезом и дужношћу да поново укажем на неопходност благовременог заказивања састанака Високог савета правосуђа и достављања материјала за седницу. Као што Вам је познато у току су поступци за избор судија општинских, окружних, трговинских, Вишег трговинског и Врховног суда Србије. По функцији председника Адвокатске коморе Србије учествујем у раду Високог савета правосуђа, као представник више од 6000 адвоката у Србији. Адвокатура је, као и до сада, спремна да активно учествује у раду који има за циљ реформу правног система земље и реформу правосуђа, са уверењем да је заједнички циљ враћање угледа правосуђу и поверења грађана у доступност правде. Због тога истичем да је неприхватљиво касно достављање материјала за седнице Високог савета правосуђа, а нарочито када се има у виду значај избора носилаца правосудних функција. Да бих као представник адвокатуре могао активно да учествујем у раду Високог савета правосуђа по питању избора

носилаца правосудних функција, неопходно је да претходно добијем мишљења и предлоге адвокатских комора у Србији. Заказивање састанака са веома кратким роковима ме онемогућава у томе.

Подсећам да су спискови пријављених кандидата за избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца општинских, окружних и Републичког државног тужилаштва, Адвокатској комори Србије достављени у петак 18. 06. 2004, а седница заказана и одржана у понедељак 21. 06. 2004. На овој седници Високог савета правосуђа сам се уздржао од гласања, а присутне обавестио о разлозима, јер је адвокатура онемогућена да се изјасни о пријављеним кандидатима за избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца општинских, окружних и Републичког државног тужилаштва.

Очекујем да ћете у наредном периоду имати у виду ставове Адвокатске коморе Србије и да ће начин организовања састанака бити измењен, пре свега у интересу остваривања задатака Високог савета правосуђа и стварање услова за равноправан и активан рад свих учесника.

Са изнетих разлога предлажем да се седница Високог савета правосуђа, која је заказана за суботу 26. 06. 2004. ОДЛОЖИ и да се на тој седници евентуално разматра питање избора судија окружних судова у Крагујевцу и Шапцу с обзиром на недостатак кадрова у тим судовима.“

5. НАЦРТИ ЗАКОНА

Адвокатској комори Србије је достављено више нацрта закона са позивом да се доставе примедбе, предлози и сугестије Министарству правде. Нацрти закона су достављени адвокатским коморама у Србији.

Позивамо све адвокате чланове АК Србије да се укључе у рад Комисије за прописе и да своје предлоге доставе у што краћем року.

Комисија за прописе АК Србије ће све примедбе објединити и доставити Министарству правде. Према расположивим информацијама по добијању мишљења и предлога АК Србије Министарство правде ће организовати јавну расправу.

У адвокатским коморама можете се упознати са нацртима: Устава Републике Србије, Кривичног закона, Закона о извршном поступку, Закона о хипотеци, Закона о вештачењу, Закон о националном регистру ДНК, Закон о јавном бележничтву, Закон о извршењу кривичних санкција, Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку, Закона о малолетним учиницима кривичних дела, стратегија реформе прекршајног законодавства и промене положаја судија за прекршаје.

6. МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД

АК Србије је примила позив да се адвокати који су заинтересовани за рад пред Међународним кривичним судом могу пријавити. Пријаве се

достављају АК Србије, а ова ће доставити податке Суду. Детаљнију информацију о могућностима рада и условима које адвокати морају испуњавати за учлањење у Комору при овом Суду са територије Србије и Црне Горе пред Међународним кривичним судом можете добити на Интернет адреси <http://www.icc-spi.int>.

7. XVI ВИДОВДАНСКИ СУСРЕТИ АДВОКАТА

АК Србије је у сарадњи са АК Чачка организовала традиционалне XVI Видовданске сусрете адвоката у Крушевцу 26.06.2004. У свечаној сали општине Крушевац одржана је заједничка седница Управног одбора АК Србије и управних одбора адвокатских комора у Србији. На овој седници је адвокат Дејан Мраковић, председник АК Чачка одржао запажено излагање на тему: „Адвокатура и заштита људских и грађанских права“.

Дојени адвокатури г. Вељко Губерина и г. Љубомир Михаиловић, адвокати у пензији положили су лаворов венац на споменик Косовским јунацима.

По завршетку званичног дела програма XVI Видовданских сусрета адвоката учесници су се дружили у пријатној атмосфери на Јастрепцу.

8. ОСТАЛЕ ВЕСТИ

Уставни суд Србије је одлуком број У 162/2003 од 22. 04. 2004. утврдио да одредба члана 77. став 2 Статута АК Србије „Службени гласник РС“ 43/99, 65/01 и 41/02) није у сагласности са Уставом и законом.

Имајући у виду одлуку Уставног суда и одредбе Закона о адвокатури препоручује се адвокатским коморама у Србији да непосредно примењују одредбе члана 4. став 1. тачка 7. Закона о адвокатури („Службени лист СРЈ 24/98, 26/98 и 11/02) која гласи:

„7. да је достојно поверења за обављање адвокатури.

Није достојно поверења за обављање адвокатури, у смислу става 1. тачка 7. овог члана, лице из чијег се понашања у обављању раније професионалне делатности или других поступака може закључити да неће савесно обављати адвокатуру и чувати њен углед. Достојност поверења за обављање адвокатури утврђује се у складу са општеприхваћеним моралним нормама и Кодексом професионалне етике адвоката.“

* * *

Представници АК Србије су учествовали на Годишњој скупштини Адвокатске коморе Републике Српске и Адвокатске коморе Македоније и на Дану адвокатури Словеније.

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ
адв. Владимир Шешлија

- Тема часописа ХАШКИ ТРИБУНАЛ
- Законодавна динамика у области кривичног и грађанског права, нови закони, измене, допуне...

ОБАВЕШТЕЊЕ САРАДНИЦИМА

Уређивачки одбор часописа „Бранич“ моли своје сараднике да текстове за објављивање достављају уз следеће напомене:

- Име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице, изнад наслова, у прилозима за рубрике: чланци, коментари и расправе, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста.
- Радове куцати са таквим проредом да на страници има око 28 куцаних редова, са око 60 словних места у реду.
- Обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за коментаре и расправе 10, а за остале прилоге 6 страница.
- Речи које треба да буду штампане латиницом подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курсивом подвући плавим.
- Фусноте ставити на крају текста, са истим проредом и бројем слова као у тексту, уз навођење података овим редом: име и презиме аутора, назив дела или часописа или књиге, број тома ако постоји, место и година издања, број странице (скраћено стр.); када се исто дело цитира узастопно, користе се скраћенице Ibid, а када на прескок, користе се оп. цит.
- Радове треба потписати и приложити адресу и телефон за контакт.
- Код радова – чланака сачинити САЖЕТАК на српском (испод наслова), а пожељно је да буде и на енглеском језику, не дуже од једне половине куцане стране.

Уједно се обавештавају сарадници да се радови, објављени или необјављени, не враћају.

Уређивачки одбор